

WERKBOEK

BINNENSTAD LEEUWARDEN

COLOFON

WERKBOEK BINNENSTAD LEEUWARDEN

Foto voorblad: Stadsgracht Willemskade. (Foto: Martin Rijpstra Fotografie)

Dit werkboek is tot stand gekomen in de paar maanden waarin ik de tijd tussen mijn bachelor en master moest overbruggen. Ik heb in deze maanden met veel plezier gewerkt om dit werkboek voor de binnenstad te maken. Tevens wil ik de gemeente en mijn begeleiders bedanken voor de fijne begeleiding en samenwerking gedurende dit traject. Ik wens de gemeente veel succes in de ontwikkeling naar een vitale binnenstad.

Minke van Asperen

Gemeente Leeuwarden

Versie 28/01/22 - 30/01/24

INHOUDSOPGAVE

5

DE BINNENSTAD

9

DE THERMOMETER

10

IDENTITEIT

30

MOBILITEIT

34

KLIMAAT

40

PROGRAMMA

Gezicht vanaf de Kanselarij naar het noorden - 1953. (Historisch centrum Leeuwarden)

DE BINNENSTAD

Leeuwarden heeft een aantrekkelijke, veelzijdige en levendige binnenstad. Kenmerkend zijn het historische karakter, de mooie stadsgrachtene en de oude straatjes. De aantrekkelijkheid zit hem deels in de compactheid van het centrum; de binnenstad is binnen een straal van 1000 meter te belopen.

Door de ligging van Leeuwarden kent Leeuwarden een groot verzorgingsgebied. Bezoekers van de binnenstad komen niet alleen uit de stad zelf maar ook juist uit het buitengebied van Leeuwarden en andere gemeenten van Friesland. Een vitale binnenstad is van groot belang vanwege de economische en maatschappelijke betekenis van de binnenstad. Een visie voor de binnenstad, en met name op ruimtelijk gebied, is erg van belang voor de levendigheid en vitaliteit van de binnenstad. Leeuwarden kent een eeuwenoude binnenstad die door de tijd heen veel veranderingen doorgemaakt heeft.

DE TOEKOMST

De waarde van de binnenstad is groot. De binnenstad heeft de uitdagingen van de afgelopen eeuwen doorstaan en opnieuw staat de binnenstad voor de opgaven van de toekomst. Om ervoor te zorgen dat de waarde van de binnenstad niet verloren gaat is het belangrijk om te weten welke opgaven op ons af komen.

Maatschappelijke opgaven

- Klimaatadaptatie (-mitigatie)
 - Hitte
 - Wateroverlast
 - Gezondheid
- Woningnood
- Duurzaam ruimtegebruik
- Energietransitie

Deze opgaven moeten niet ten koste gaan van de waarde van de binnenstad. Het masterplan geeft richting aan hoe we deze opgaven bedienen in de binnenstad en tegelijk de kwalitatieve waarde ervan in acht nemen.

AGENDA BINNENSTAD

Eind 2020 heeft de Gemeenteraad van Leeuwarden een motie aangenomen waarin het College van B&W wordt verzocht te komen tot een meerjarige integrale agenda voor de binnenstad waarin richting wordt gegeven aan ontwikkelingen in en rond de binnenstad. Hierop volgend is in 2021 een rapportage 'Agenda Binnenstad 2021 - 2028' samengesteld.

De visie van de agenda binnenstad is dat het economische en maatschappelijke belang van de Leeuwarder binnenstad moet worden versterkt mede op basis van de onderscheidende en 'sterke' kwaliteiten die de binnenstad heeft. Volgens de visie is de binnenstad in de toekomst:

- de plek voor wonen, werken en ondernemen,
- een plek met reuring en beleving,
- sterk klimaatadaptief,
- duurzaam en groen, en
- optimaal verbonden met water.

Deze thema's hebben een ruimtelijk karakter. In de agenda binnenstad zijn ambities geformuleerd in de categorieën beleving en inrichting, groen en water, wonen en tot slot kunst en cultuur. Daarnaast zijn er varianten in het 'ambitieniveau'.

Tot slot zijn er specifieke maatregelen benoemd:

- Optimale, aantrekkelijke en belevingsvolle verbindingen realiseren tussen binnenstad en Prinsentuin.
- Metamorfose gebied ruiterskwartier-Westerplantage tot culture stadspoort.
- Groene herinrichting van ruiterskwartier, waagplein en rond Beurs.
- Groene belevingsvolle en verkorte verbinding maken tussen westzijde binnenstad en het grensverleggend Spoordok.

Ambitieniveaus

A Basis op orde 'PLUS'

'Extra' versnelling op korte termijn.

B Maximaal benutten van aanwezige sterktes

Potentieel van 'sterke benen' maximaal benutten. Organisatiekracht optimaal benutten.

C Groei en onderscheidendheid

Investeren in thema's, organisatie en 'profiel'. Een unieke en onderscheidende binnenstad.

LEESWIJZER

Dit werkboek is een eerste aanzet in de richting van een masterplan voor de toekomst. De titel van het document weerspiegelt zijn karakter. Het is een werkboek, in de loop der tijd kan het boek dus worden aangevuld, aangepast et cetera.

Het werkboek analyseert de binnenstad op de volgende onderdelen:

- Identiteit
- Mobiliteit
- Klimaat
- Programma

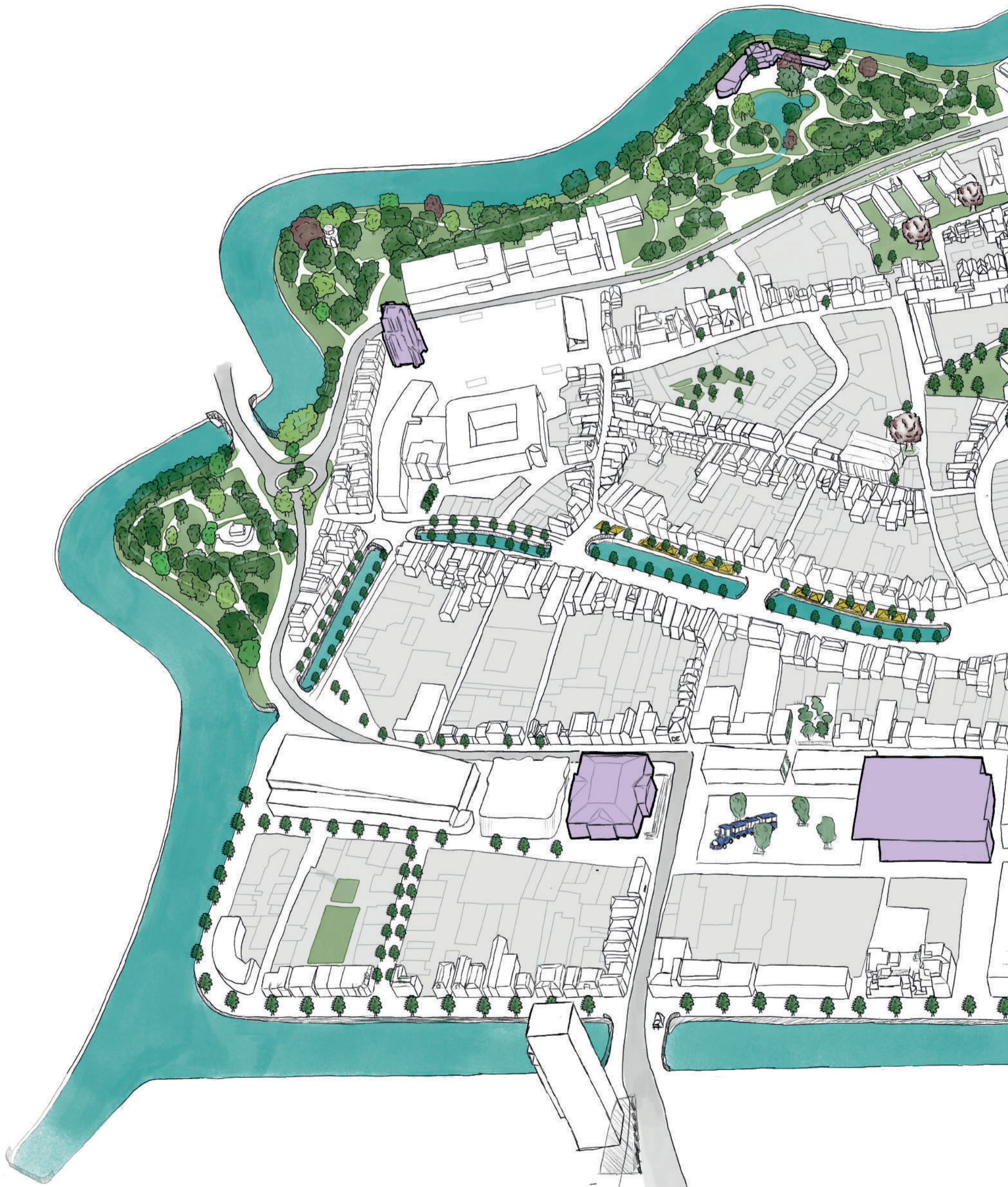

1

DE THERMOMETER

"Let us preserve what must be preserved, perfect what can be perfected and prune practices that ought to be prohibited."

Behouden wat behouden zou moeten worden, perfectioneren wat geperfectioneerd kan worden en het verboden van praktijken die verboden zouden moeten worden. In dit hoofdstuk worden de thermometer in de binnenstad van Leeuwarden gestopt. Waar zit de waarde van de binnenstad die behouden moet worden? Waar kan de kwaliteit geperfectioneerd worden door middel van maatregelen? En welke praktijken zouden ten koste gaan van de waarde van de binnenstad?

DE BINNENSTAD

De binnenstad vormt het hart van de gehele stad. Om een rijk en dynamisch ecosysteem van de stad te kunnen maken is het belangrijk dat er ook op grotere schaal wordt gekeken naar de aanwezige groenblauwe structuren. Deze structuren zijn belangrijk om de stad te voorzien van ventilatie. Ventilatie is belangrijk om de stad af te kunnen koelen, de luchtkwaliteit te verbeteren en de biodiversiteit te kunnen versterken.

De binnenstad kent vooral een stenig milieu met een hoge menselijke dynamiek. Het enige groengebied van formaat in de binnenstad wordt gevormd door de stadswallen. Daarnaast vormen enkele kleine groene binnentuinen en bomen de groenstructuur in de binnenstad. Het huidige aanbod is erg verspreid en beperkt. Deze groenstructuren vormen kleine groene eilandjes die louter te bereiken zijn door mobiele soorten zoals stadsvogels en insectsoorten.

GROENBLAUW NETWERK LEEUWARDEN

NOLLIKAART INCLUSIEF GROEN

FIJNMAZIGHEID BINNENSTAD

KARAKTER VAN DE BINNENSTAD

BEBOUWING

De binnenstad is het oudste gedeelte van de stad, over het algemeen geldt dat ook de bebouwing in dit deel het oudst is. Van oorsprong kenden de bouwblokken veel binnentuinen. Op enkele binnentuinen na zijn veel door de jaren heen verdwenen door verdichting van de bouwblokken. Dit is met name te zien in het winkelgebied van de binnenstad rond de Nieuwestad, de Wirdumedijk en de Voorstreek.

INFRASTRUCTUUR

De binnenstad is een vrij versteen- de omgeving. In de binnenstad zijn er een aantal belangrijke verkeersaders. Met name de parkeer- ring die onder andere bestaat uit de Oosterkade, de Noorderweg en de Groene weg.

Fietsers en voetganger vormen de hoofdgebruikers voor het we- gennetwerk in de binnenstad. In de afgelopen decennia hebben zij ruimte moeten inleveren voor de auto.

GROEN EN WATER

Van oorsprong is de binnenstad een waterrijke omgeving. In de loop der tijd zijn veel grachten gedempt. Deze grachten bevorderen niet alleen de belevingskracht van de binnenstad maar zorgen ook door afkoeling.

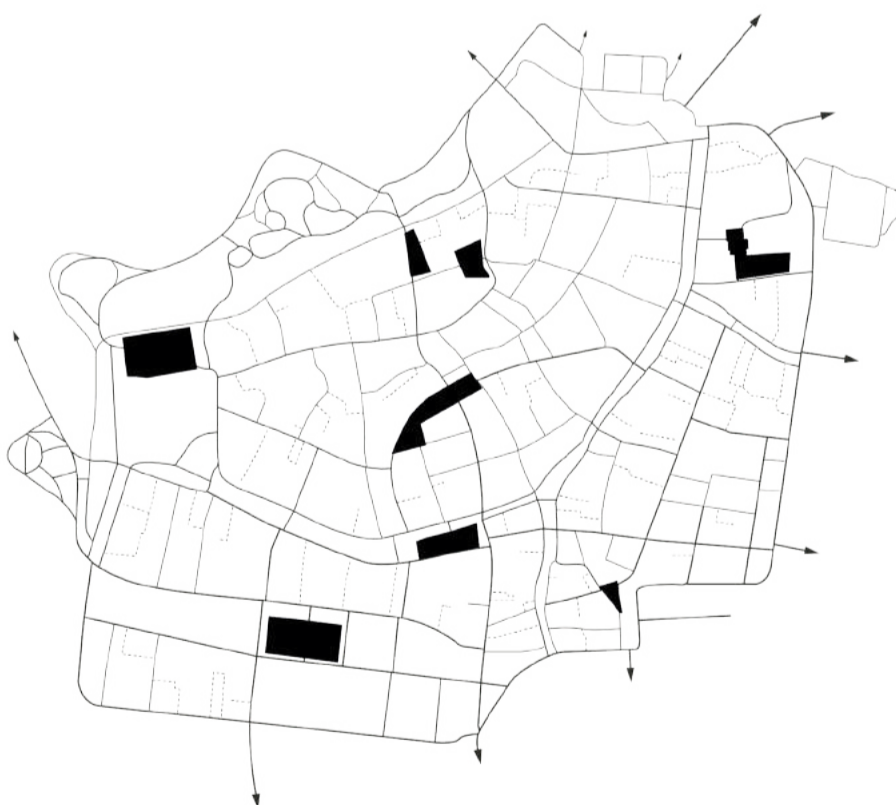
Aan de noordzijde van de binnenstad, langs de stadswallen, ligt een belangrijke groenstructuur van Leeuwarden. In het oude gedeelte van de binnenstad, ten noorden van de grachten, zijn er veel binnentuinen. Het groen in deze binnentuinen staat onder druk doordat de auto om steeds meer ruimte is gaan vragen. Veel binnentuinen zijn dan ook getransformeerd tot parkeerterrein.

PLEINEN

De pleinen van de binnenstad behoren tot de plekken met veel reuring en waar van alles te beleven is. De binnenstad bestaat uit een aantal grote pleinen. Deze plekken zijn vaak erg vesteend met relatief weinig groen. Er zijn verschillende typen te onderscheiden.

Het zaailand en het oldehoofsterkerkhof kunnen getypeerd worden als dominante pleinen, in dit type plein wordt de aandacht gericht op een bepaald punt.

DE TWAALF TYPEN PROFIELEN

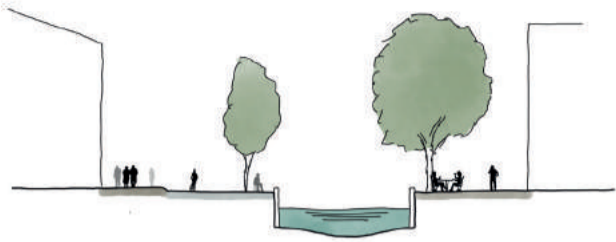
De binnenstad kent verschillende typen profielen die door de jaren heen zijn vormgegeven. Elk type profiel heeft zijn eigen karakter. De bebouwing van de binnenstad is een belangrijk onderdeel van de beleving. De hoogte varieert gemiddeld tussen 1 en 5 woonlagen. Naast de hoogte van de bebouwing zijn er meerdere aspecten in het profiel die de beleving ervan vormgeven. Dit zijn onder andere het groen in de straat, de grachten, verlichting en de eventuele gebruikers in de straat.

In de binnenstad van Leeuwarden zijn 12 verschillende profieltypen geformuleerd. Binnen een type profielen vallen meerdere straten die overeenkomsten hebben in de afmetingen, tijdsgeest en de beleving. De locatie van de profieltypen zijn in de afbeelding hieronder weergegeven,

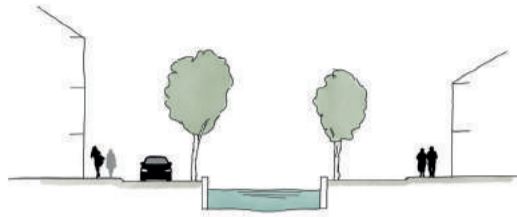

LOCATIE PROFIELEN OP PLATTEGROND

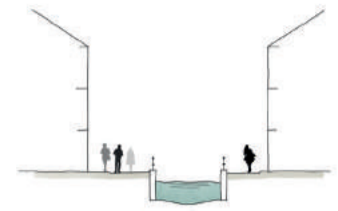
type 1 'de brede gracht'

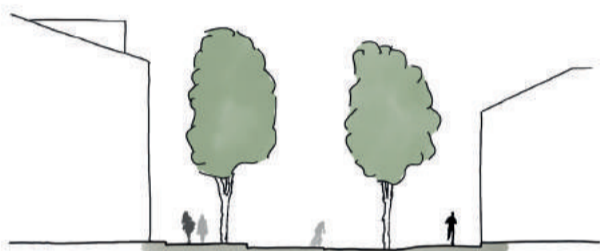
type 2 'de smalle gracht'

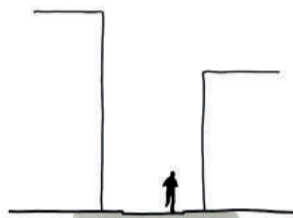
type 3 'het nauw'

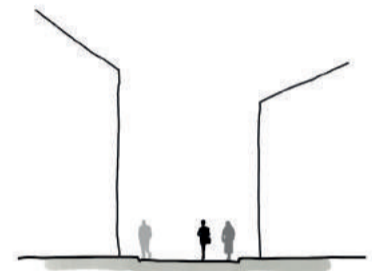
type 4 'de gedempte gracht'

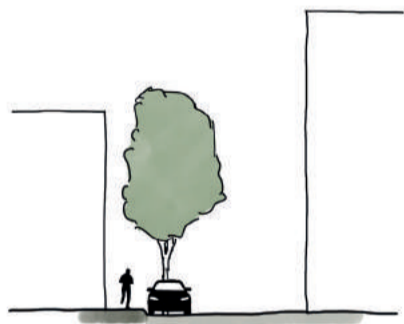
type 5 'de steeg'

type 6 'stedelijke beleving'

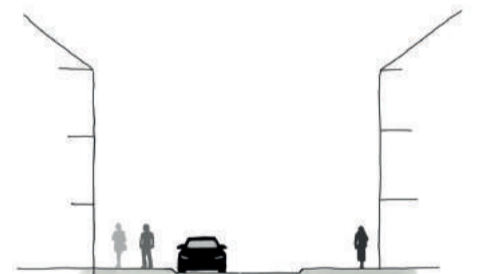
type 7 'het stedelijk basisprofiel'

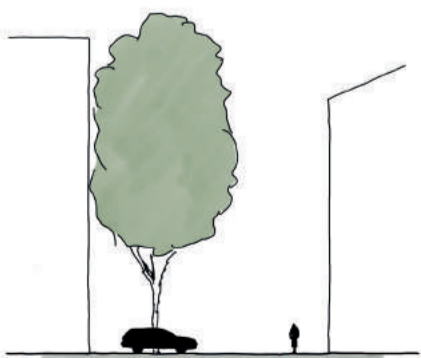
type 8 'Wirdumerdijk'

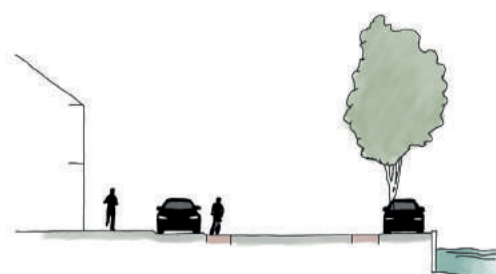
type 9 'Het standaard profiel'

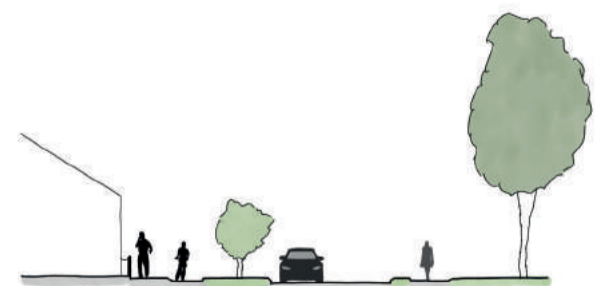
type 10 'shared space'

type 11 'de parkeerring'

type 12 'de groene weg'

HISTORIE

Leeuwarden kent een rijke geschiedenis. In de binnenstad van Leeuwarden liggen drie oude terpen, die van Oldehove en twee ter plaatse van de tegenwoordige Kleine en Grote Hoogstraat. De terp van de Oldehove gaat terug tot het begin van de jaartelling, ten tijde van de Romeinse tijd. Rond het jaar 1000 stond op deze terp een kerk (Oldehove) en een agrarische nederzetting. Op de twee andere terpen, die waren gesitueerd op beide oevers van de Ee, vlakbij de monding van dat riviertje in de Middellzee, lag een handelsnederzetting.

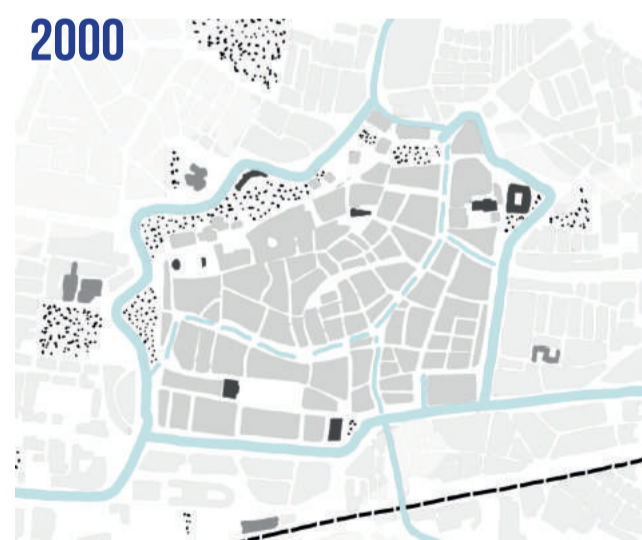
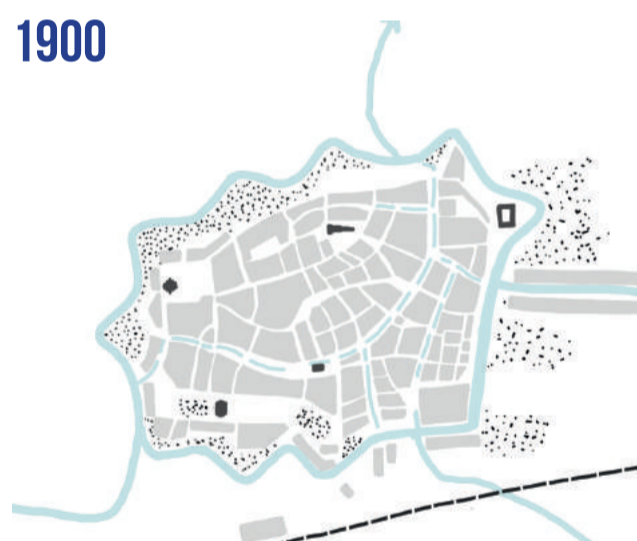
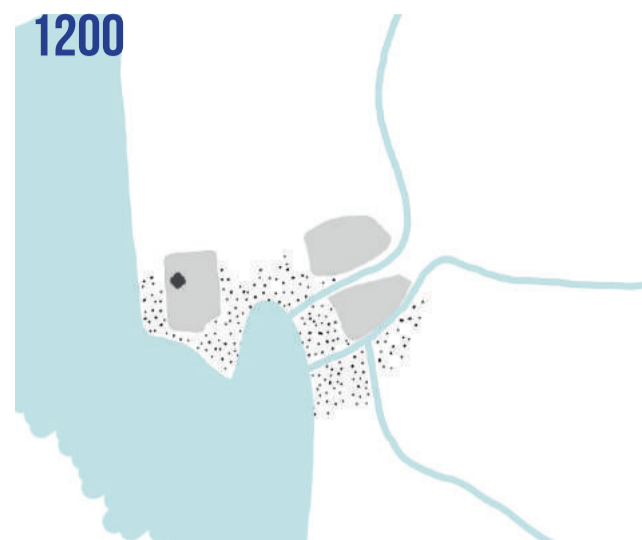
Leeuwarden ontwikkelde zich in de loop van de 13e en 14e eeuw tot stad. De Middellzee was toen inmiddels grotendeels verzand, dichtgeslibd en bedijkt. Tegen het eind van de 15e eeuw werd er een ruime gracht gegraven waarbinnen nog eeuwenlang genoeg plek bleef om nieuwe bewoners te huisvesten. De stad bloeide op in een kleigebied te midden van binnenwaterwegen in de diverse richtingen en lifte mee met de Hollandse steden.

Gedurende de Gouden Eeuw breidde Leeuwarden niet verder uit, wel werden de vestingwerken vernieuwd en verscheen er bedrijvigheid langs een aantal belangrijke vaarwegen de stad uit.

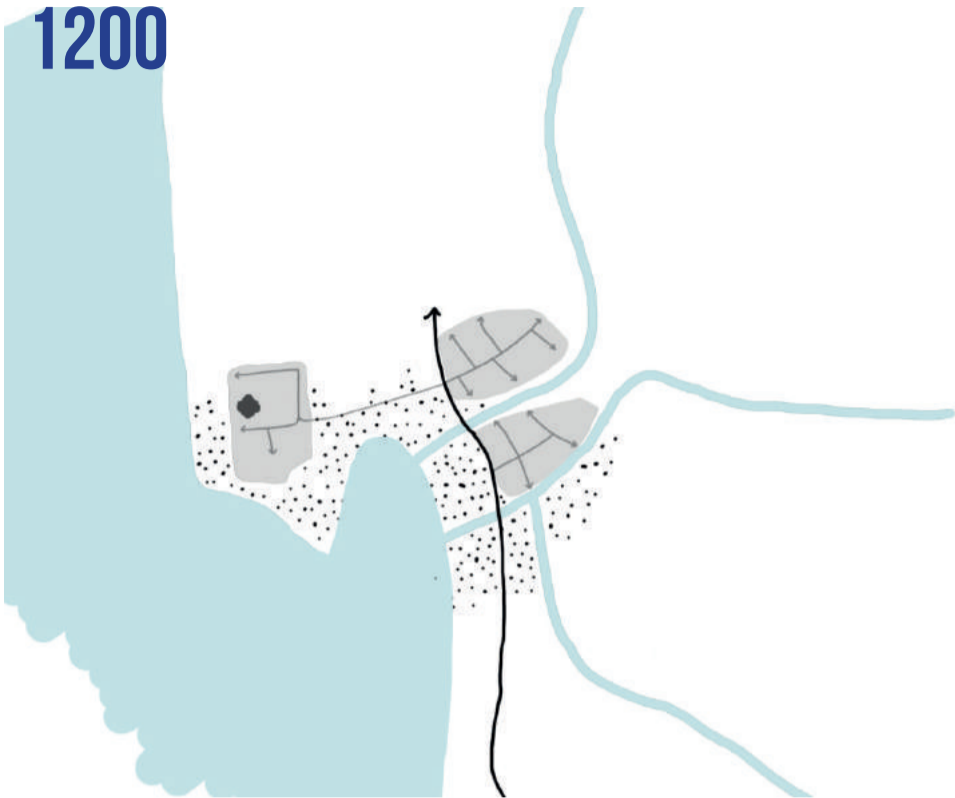
Tegen het einde van de 18e eeuw breidde Leeuwarden vrij snel uit, in eerste instantie vooral ten gevolge van de functie als hoofdstad van de provincie, daarna vooral met veel woningen voor arbeiders en middenstanders. Rond deze tijd werden ook de eerste spoorlijnen in Friesland aangelegd, met Leeuwarden als centrum. Tussen de stad en het station vonden de eerste uitbreidingen plaats. Daarvoor werd de zuidelijke stadsgracht rechtgetrokken zodat aan beiden kanten gebouwd kon worden.

Rond 1900 werden direct buiten de vestinggracht veel woningen gebouwd. Langs de singels en de oude invalswegen werden de mooiere huizen gebouwd en daarachter werden de kleinere, minder fraaie huisjes gebouwd. Ook werd rond deze tijd het Nieuwe Kanaal gegraven. Dit leverde de stad een economische boost op, langs het kanaal ontstonden nieuwe fabrieken en bedrijven.

De stad bleef in de loop van de 20e eeuw steeds verder uitbreiden in verschillende ringen. In het midden ligt de oude binnenstad, daaromheen de ring die omstreeks 1900 werd gebouwd, gevolgd door drie grote uitbreidingen tot de Tweede Wereldoorlog. Na de oorlog werd deze trend doorgezet.

1200

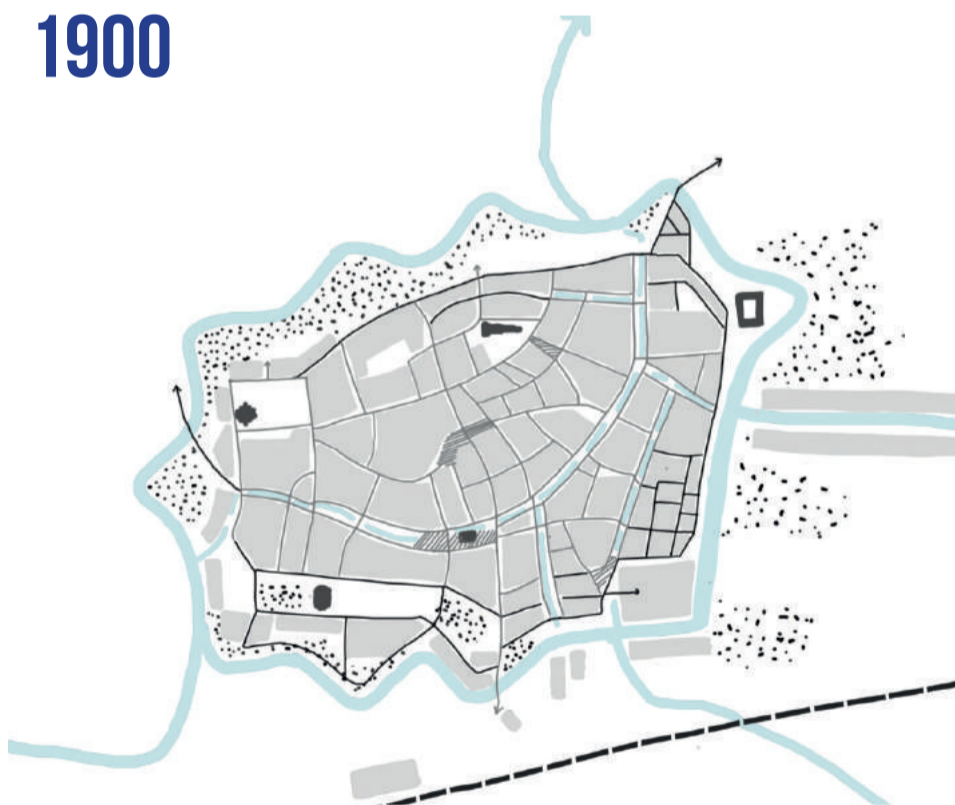
Vanuit de oorsprong van Leeuwarden is op te maken wat de oudste profielen zijn van de stad. Dit is onder andere de wirdumerdijk, nu een bruisende winkelstraat maar destijds de dijk die het achterland beschermde tegen overstromingen van de Middelsee.

1500

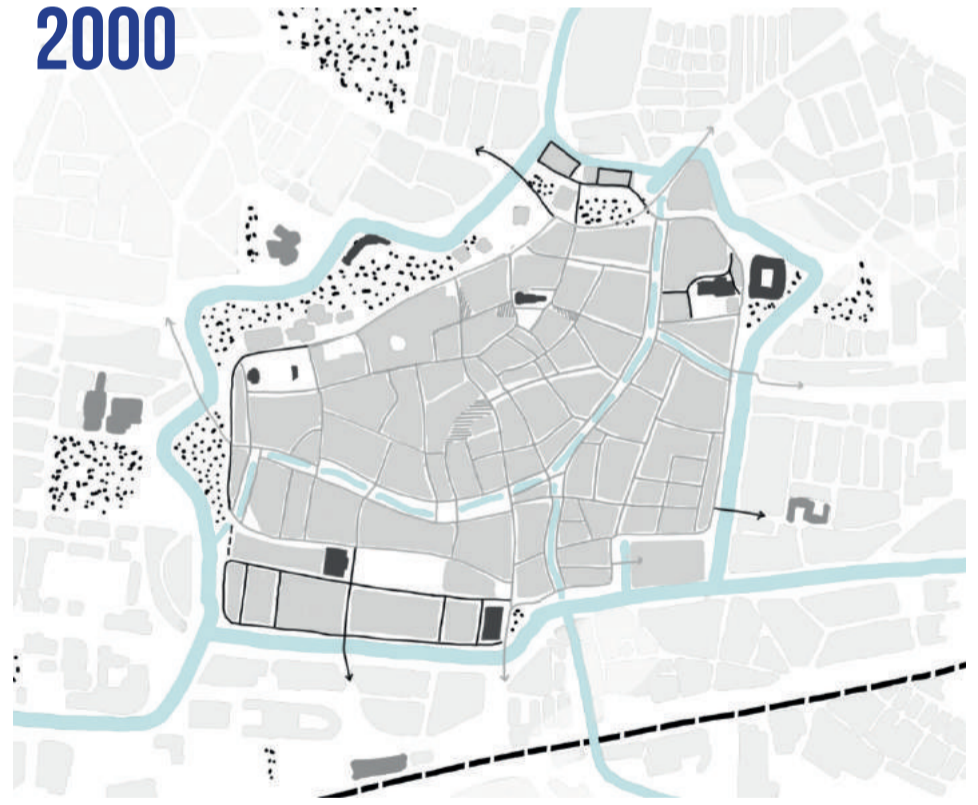
De stad breidde in de loop der tijd verder uit tussen en rondom de terpen. Tijdens deze uitbreidingen is een fijnmazig netwerk ontstaan die de straten met de binnentuinen verbond. Aan de buitenzijde, langs de stadswallen, lagen moestuinen. Deze moestuinen vormden de overgang tussen het platteland en de stad.

1900

Na de 16e eeuw zijn de stadswallen aangelegd. De noordelijke stadswallen worden rond 1900 getransformeerd als park. Daarnaast is de stad in de loop der tijd verder uitgebreid binnen de stadswallen. In de loop van de 20e eeuw worden de zuidelijke stadswallen rechtgetrokken. Ook deed de auto zijn intrede in de loop van de 20e eeuw wat gevolgen heeft voor de profielen.

2000

Met name ter plaatste van de zuidelijke stadswal is in de loop van de 20e eeuw nieuwgebouwd. Deze omgeving is van karakter, bebouwing en straatprofielen, verschillend dan van de oudere delen. Met name doordat de auto een belangrijker element werd in de openbare ruimte die om steeds meer ruimte begon te vragen.

LEVEN MET WATER

De eerste vier profieltypen worden gekenmerkt door het middeleeuwse grachtensysteem.

Profiel 1 wordt gekenmerkt door een verbreding in de gracht, gebaseerd op de Nieuwestad. Langs de grachten staan aan beide zijden rijen van bomen. In dit profiel is niet alleen de gracht breder maar ook de straten zijn breder. Door de breedte van dit profiel kunnen hier functies plaatsvinden zoals de markt. De bebouwingshoogte varieert hier van 2 tot 4 lagen exclusief kap.

Profiel 2 is de smallere variant van het grachtenprofiel. Ook in dit profiel staan er over het algemeen aan beide zijden van de gracht bomen, in een aantal gevallen is dit aan een zijde. Aan beide zijden van het profiel is een rijbaan van 5 meter breed, in sommige gevallen 7 inclusief parkeerstrook, en een stoep van 2 tot 3 meter breed. Straten die onder dit profiel vallen zijn Klein Schavernek, Voorstreek, de Weaze en de Tuinen.

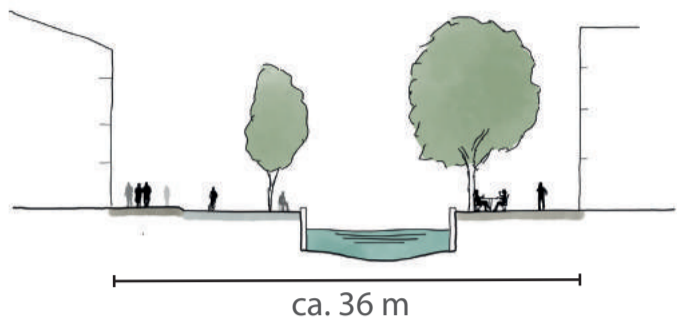
Profiel 3 is de smalste variant van het grachtenprofiel. In dit profiel staan er geen bomen langs de gracht. De straten langs de gracht zijn hier ongeveer 4 meter breed. Er is hier geen onderscheid gemaakt tussen 'rijbaan' of stoep'. De straat functioneert als stoep.

Profiel 4 is relatief breed. Vanuit de historie is dit te verklaren; voorheen heeft hier een gracht gelegen die in de loop der tijd gedempt is. Doordat dit profiel breed is van karakter is hier meer ruimte voor groen, in de meeste gevallen staan hier ook (grote) bomen. De randbebouwing bestaat over het algemeen uit twee tot vier lagen exclusief kap. Onder dit type profiel vallen onder andere de Eewal, de Nieuweburen en de Turfmarkt.

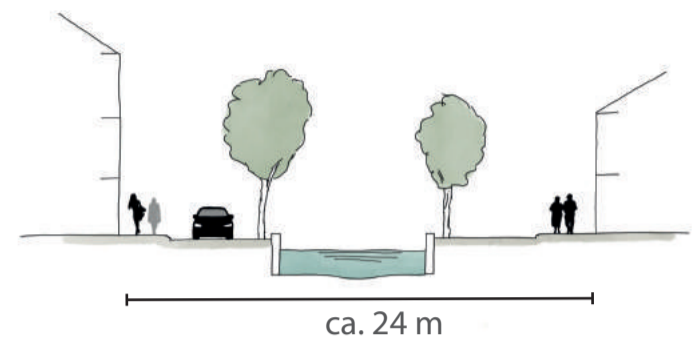

LOCATIE PROFIELEN OP PLATTEGROND

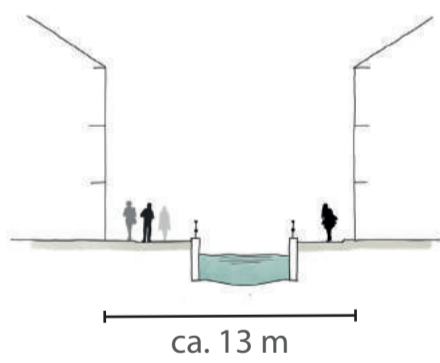
type 1 'de brede gracht'

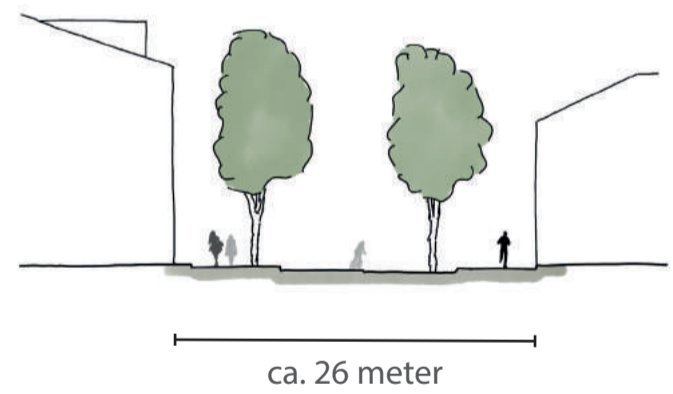
type 2 'de smalle gracht'

type 3 'het naauw'

type 4 'de gedempte gracht'

LEVEN AAN DE STRAAT/DIJK

De volgende vier profielen zijn het meest voorkomend in de binnenstad van Leeuwarden en hebben allemaal een stedelijk karakter.

Profiel 5 kan gekenmerkt worden als een steeg, de doorsnede is gemaakt op basis van de Sacramentsstraat. Het profiel van dit type heeft een breedte tot 4 meter. Vergelijkbare straten in de binnenstad zijn de Nieuwe Oosterstraat en

Profiel 6 is relatief smal van karakter. De uitwerking is basis van de huidige Kleine Kerkstraat. Dit type profiel komt in de binnenstad vaker voor. De breedte varieert hier tussen de 5 en 8 meter breed.

De randbebouwing bestaat gemiddeld uit twee tot drie lagen exclusief kap. De hoogte van de randbebouwing in combinatie met de breedte van de weg maakt die profiel smal. Dergelijke straten kunnen populair zijn bij toeristen wanneer de bebouwing veel detail beschikt. Dit type profiel bevat relatief weinig groen. In een aantal straten hebben bewoners geveltuinen aangelegd.

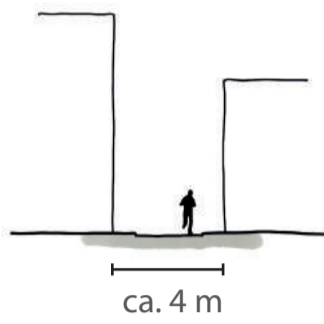
Profiel 7 is een bredere variant van het type 6 profiel. Dit type vormt een nieuwe vorm van stedelijkheid omdat dit type in het begin van de 20e eeuw is aanDoordat de straat hier breder is, tot ongeveer 12 meter, is hier de mogelijk om te parkeren langs de rijbaan.

Profiel 8 wordt gekenmerkt door de wijdmerdijk. Dit is een relatief brede straat waar de gebruikers bestaan uit fietsers en voetgangers. De rijbaan vormt hier een fietspad waarnaast een brede stoep van 5 meter is gelegen.

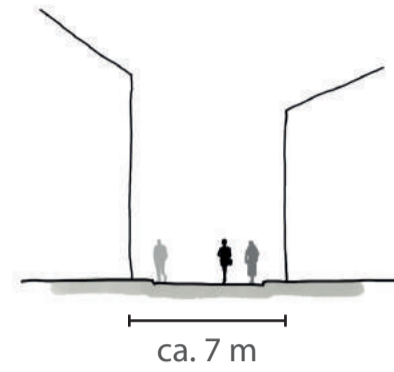

LOCATIE PROFIELEN OP PLATTEGROND

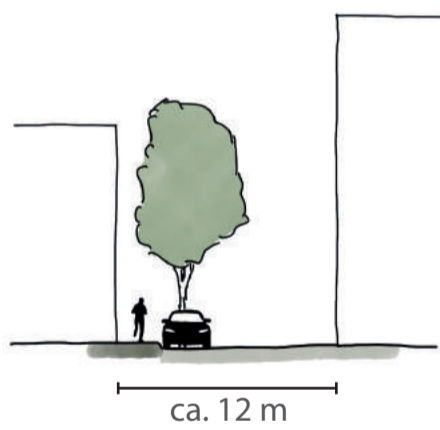
type 5 'de steeg'

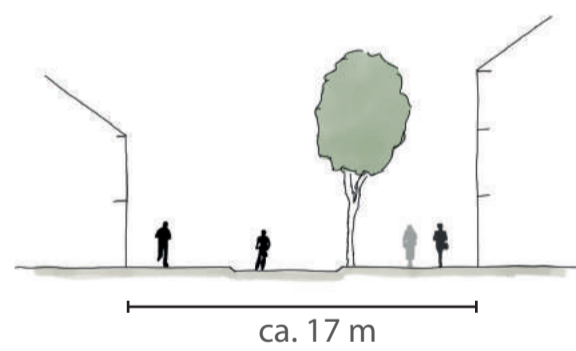
type 6 'stedelijk basisprofiel'

type 7 'vernieuwd stedelijk basisprofiel'

type 8 'wirdumerdijk'

LEVEN MET DE AUTO

In de loop van de 20e eeuw werd de auto een steeds belangrijker element in het straatprofiel. De straten in de stad werden dan ook dusdanig ontworpen dat de auto hier de primaire gebruiker vormde. Dit geldt ook voor de laatste vier profieltypen in de binnenstad.

Profiel 9 is een vrij standaard profiel. De breedte omvat ongeveer 12 meter tussen de bebouwing. Hierbij geldt over het algemeen dat er een rijbaan is waarin van twee kanten autoverkeer gefaciliteerd kan worden, van 6 tot 7 meter breed, met daarnaast een stoep van ongeveer 2 a 3 meter breed.

Profiel 10 is een relatief nieuw type waarbij in het profiel geen duidelijke verschil zichtbaar is voor de verschillende gebruikers. Het profiel is circa 16 meter breed.

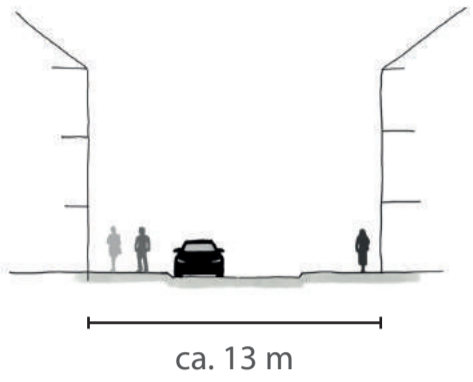
Profiel 11 beslaat een deel van de parkeerring die de binnenstad omarmt. Langs deze ring zijn verschillende parkeerplaatsen gelegen. Deze parkeerplaatsen dienen vooral voor het bezoekend publiek.

Profiel 12 is het tweede deel van de parkeerring. Dit deel vormt de grens tussen de Prinsentuin en de binnenstad. Het verschil van dit deel in vergelijking met het andere deel van de parkeerring is dat type 12 zich aanpast aan de omgeving. Waar de weg zich grenst met de Prinsentuin zit in het profiel groen verwerkt. Waar de weg grenst aan het oldehoofsterkerkhof is er gekozen voor materialen die overlappen met die van het plein waardoor de weg onderdeel lijkt van het plein.

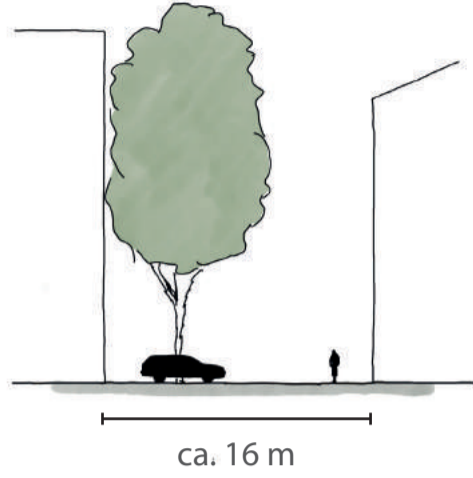

LOCATIE PROFIELEN OP PLATTEGROND

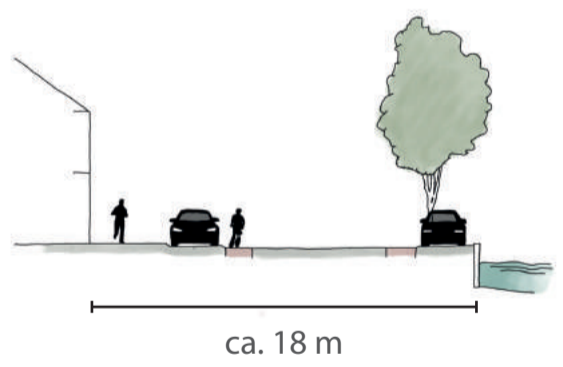
type 9 'Het standaardprofiel'

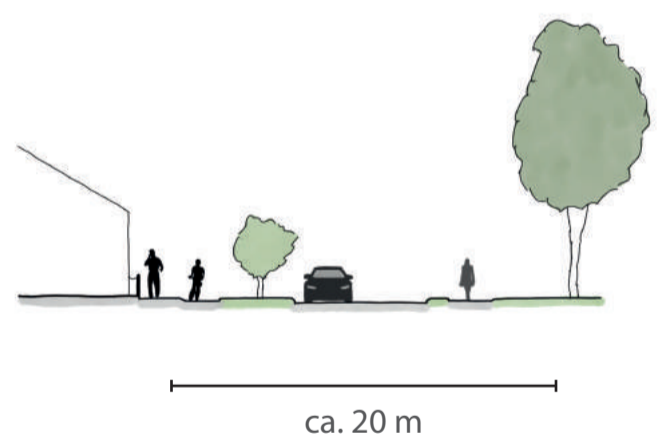
type 10 'shared space?'

type 11 'de parkeerring'

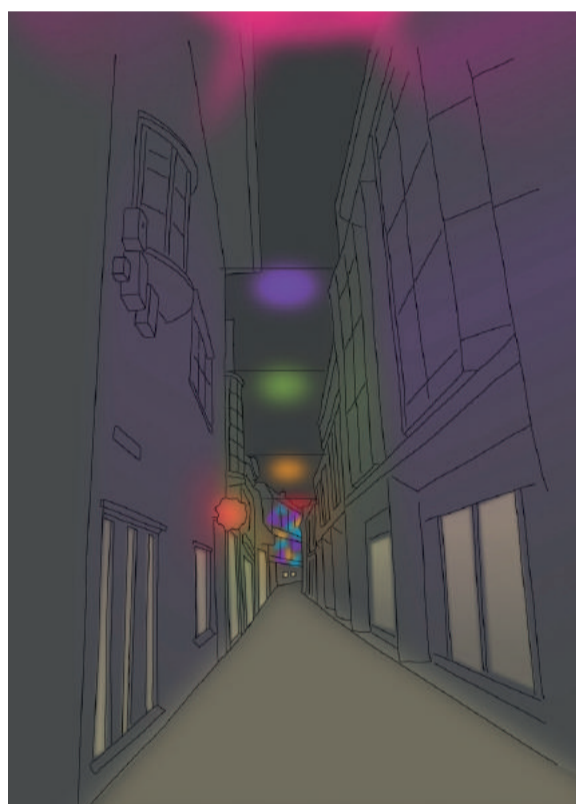
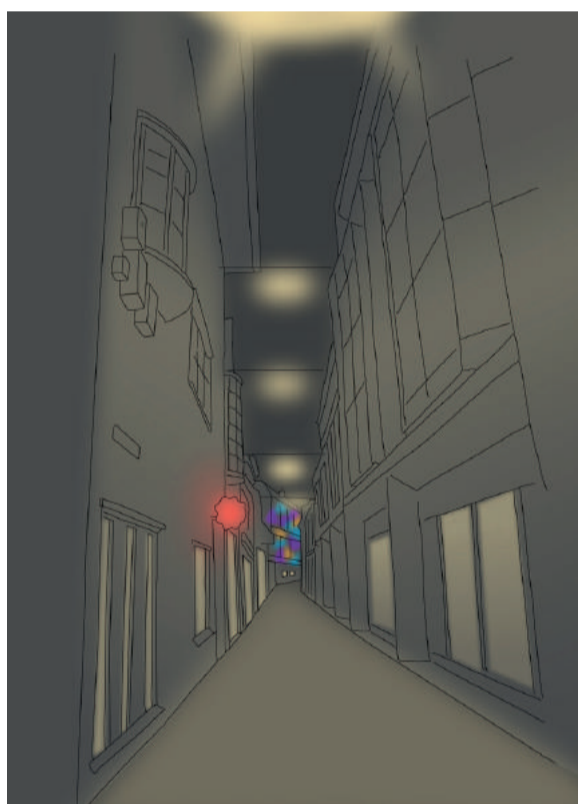
type 12 'de groene weg'

DE BINNENSTAD IN HET DONKER

Het is belangrijk dat de binnenstad ook in het donker beleefbaar is. De opkomende 24 uren economie vraagt namelijk om een intensiever gebruik van de stad na zonsondergang. Met name in de winter brengen veel mensen tijd door in de binnenstad in het donker. De openbare ruimte in de stad blijft ook dan verblijfsruimte. Licht kan gezien worden als een bouwsteen waarmee 's avonds de stad visueel opnieuw kan worden opgebouwd. Overdag zorgt het daglicht voor een natuurlijk spel van licht en schaduw. Na zonsondergang is de stad zonder kunstlicht nauwelijks zichtbaar.

In 2017 is een lichtstrategie voor de binnenstad vastgesteld. In de lichtstrategie worden de ruimtelijke belichting en lichtaccenten in grote lijnen aangegeven, zoals aandachtsgebieden, oriëntatiepunten, zichtlijnen of publiekstrekkers. Het lichtplan is gericht op de samenhang en beeldkwaliteit in zijn totaliteit en de kwaliteiten van de afzonderlijke gebieden in het bijzonder. De gebieden moeten zich van elkaar onderscheiden maar zich tevens op een logische, vanzelfspreken manier tot elkaar verhouden.

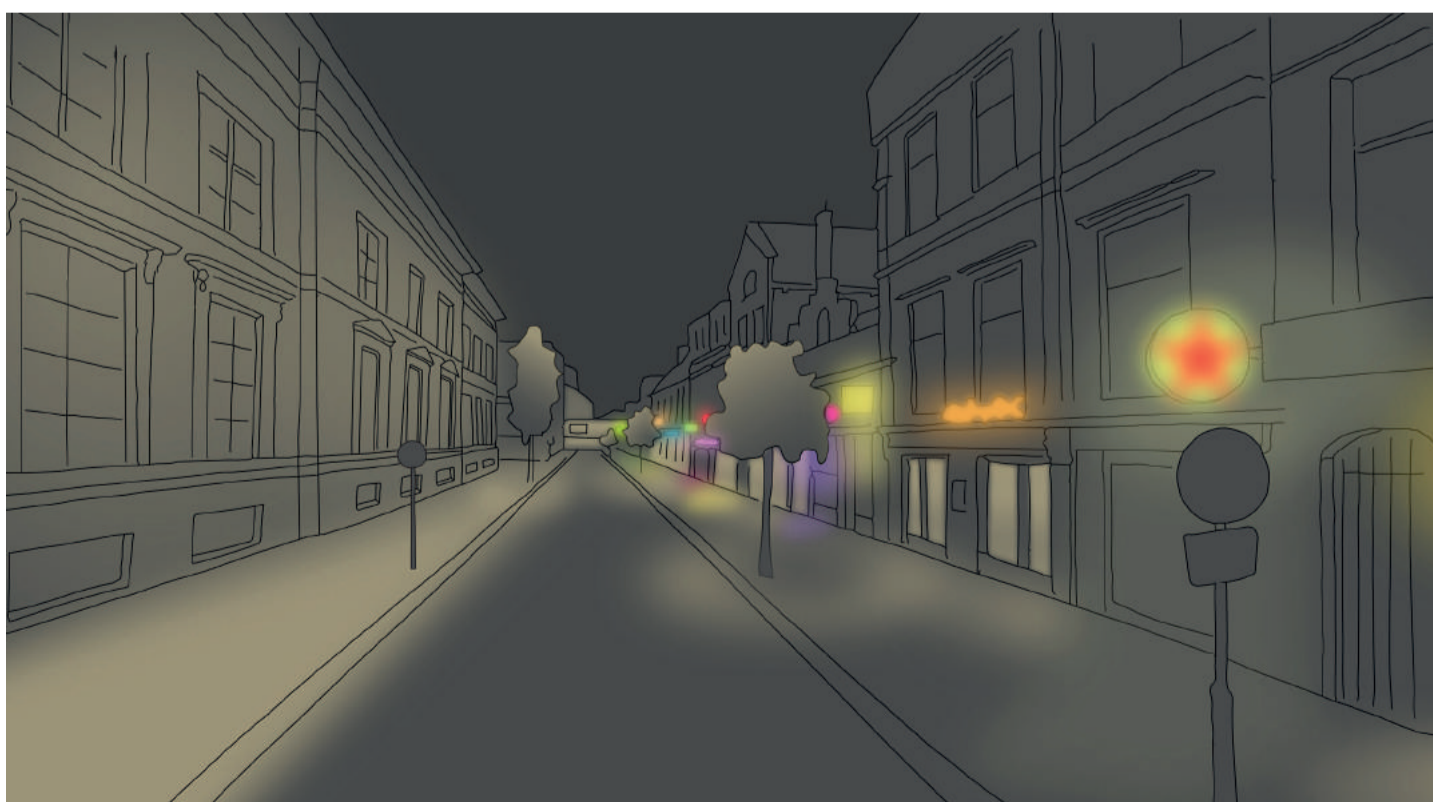
DOELESTEEG

Uitgangspunten

Lichtkunstobject bij entree van de Doelsteeg als oriëntatiepunt.

Vanaf overspanningsverlichting het trottoir aanlichten zodat er een loper ontstaat.

Extra kleur bij speciale gelegenheden waaronder Culturele Hoofdstad.

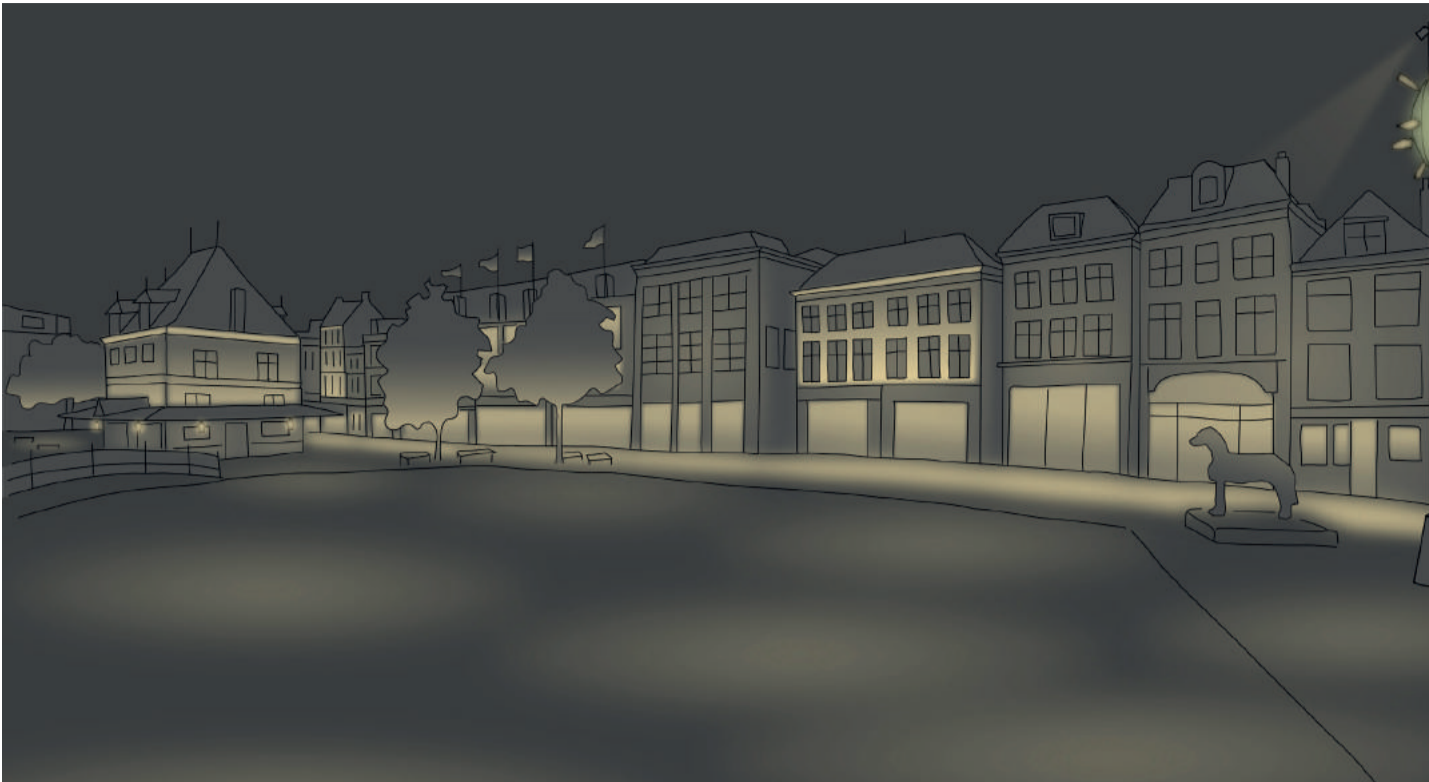
RUITERSKWARTIER

Uitgangspunten

Vanaf lichtmasten straat aanlichten door strooilicht, zodat hier een zachte lichtfilm ontstaat.

Vanaf de hoge masten tussen de bomen op trottoir schijnen. Speels lichteffect creëren op het trottoir in overleg met horecaondernemers.

Bomen vanuit hoge masten uitlichten.

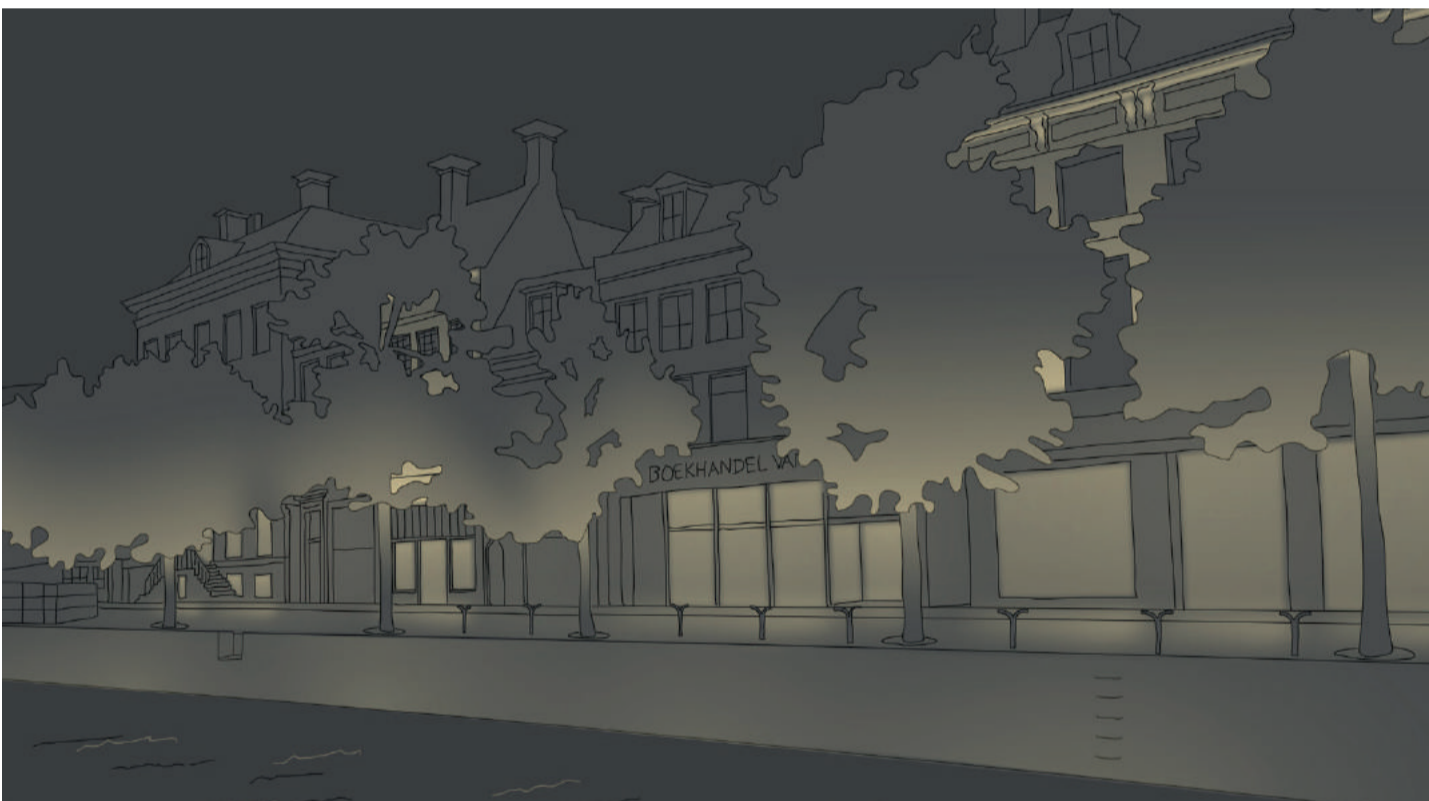
NIEUWESTAD ZUIDZIJDE

Uitgangspunten

Vanuit hoge masten wordt het plein met grote lichtvlakken verlicht.

Gevels vanaf plint naar boven aangelicht d.m.v. strijklicht.

Bomen vanuit de grond aangelichten. De gracht wordt vanuit accentspots in hoge masten aangelicht.

NIEUWESTAD NOORDZIJDE

Uitgangspunten

Vanaf lage masten straalt licht zacht rondom de ruimte.

Bomen worden vanuit de grond uitgelicht, waardoor de stam en de onderkant van de kruin oplichten en er een intieme, omsloten omgeving ontstaat.

De gevels worden over het algemeen donker gehouden.

KLEINE KERKSTRAAT

Uitgangspunten

Toepassing van klassieke wandlichten met aangepast optiek.

Aantal gevels, bijvoorbeeld 22b, vanaf de plint naar boven aangelicht d.m.v. strijklicht.

Witte gevels zullen door lichtfilm uit klassieke lantaarns extra oplichten t.o.v. de donkere gevels.

Oldehove. (Foto: Alex de Jong)

MOBILITEIT

DE VOETGANGER

Binnen de binnenstad vormt te voet de voornaamste wijze te zijn op van A naar B te gaan. De binnenstad heeft zich ontwikkeld in een tijd waar er nog geen sprake was van auto's of fietsers. De voetganger is van oorsprong de belangrijkste gebruiker van de straten. Sinds de opkomst van de auto heeft de voetganger steeds meer ruimte in moeten leveren ten behoeve van het autoverkeer.

In de binnenstad is de voetganger in een aantal straten dominant gebleven. Deze straten behoren voornamelijk bij het winkelcentrum van de binnenstad. Vooral de Nieuwestad, de Kleine Kerkstraat en het Ruiterskwartier is duidelijk dat de voetganger de dominante gebruiker is en de meeste ruimte krijgt. In de Nieuwestad en de Wirdumerdijk is de fietser ook een dominante gebruiker.

VOETGANGERSRUIMTE 2021

VOORSTREEK

SCHOENMAKERSPERK

KLEINE KERKSTRAAT

SINT JACOBSTRAAT

NIEUWESTAD

PRINS HENDRIKSTRAAT

DE FIETS

In de binnenstad geldt over het algemeen dat de fiets het hoofdvervoersmiddel. Het fijnmazige netwerk van de binnenstad wordt door veel fietsers gebruikt om van A naar B te komen. De binnenstad van Leeuwarden vormt voor een (groot) deel van het aantal fietsers het eindpunt of het beginpunt. Rondom het winkelcentrum van de binnenstad zijn verschillende parkeermogelijkheden voor de fiets te vinden. In de binnenstad zijn twee overdekte parkeerstallingen gelegen; aan het zaailand en in de Sint Jacobsstraat. Naast het station zit tevens een overdekte fietsenstalling. In de Wirdumerdijk en de Nieuwestad zijn fietsparkeerplaatsen gefaciliteerd in de straat.

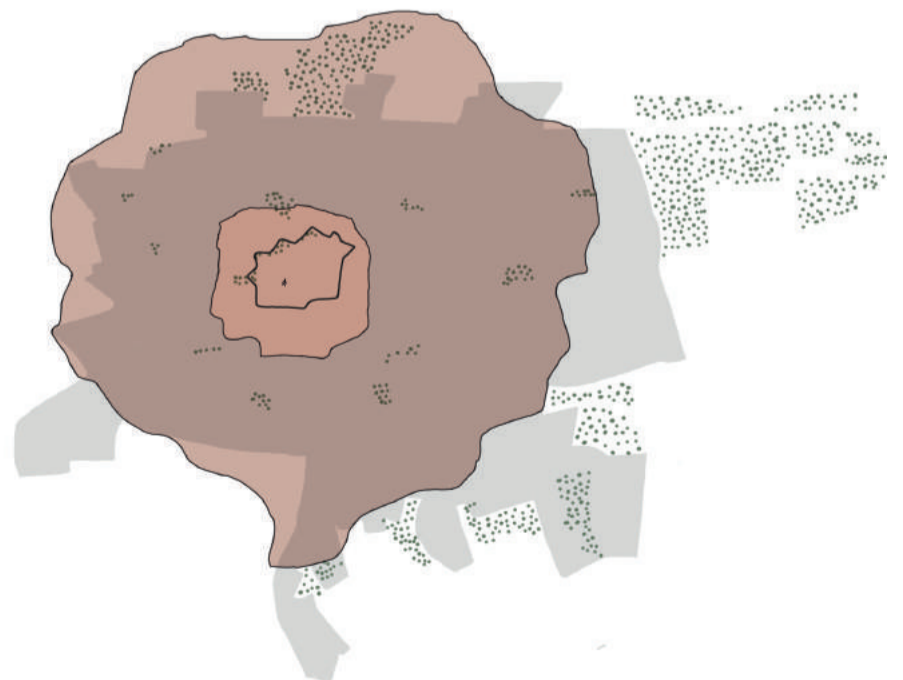
Voor de bewoners van Leeuwarden vormt de fiets een belangrijk vervoersmiddel. Voor een groot gedeelte van de stad is de binnenstad binnen 15 minuten fietsen te bereiken. Op de afbeelding van de '15 minute city' zijn twee cirkels te zien die weergeven wat een reistijd van 15 minuten betekent vanuit de binnenstad (Nieuwestad) met de fiets (buitenste cirkel) en te voet (binnenste cirkel).

DRUKTEKAART FIETS

FIETSPARKEREN

15 MINUTE CITY

DE AUTO

De binnenstad is het oudste gedeelte van de stad. Sinds de opkomst van de auto hebben steden dit voorwerp gebruikt als hulpmiddel om de openbare ruimte in te richten; wat heeft de auto nodig? Voor binnensteden is dit niet het geval. In de loop der tijd is de openbare ruimte in de binnenstad op sommige plekken dusdanig aangepast voor de auto. Voor Leeuwarden zijn dit met name de straten rondom de historische binnenstad en bij de straten waarin de grachten zijn gedempt. De wegen rondom de historische binnenstad hebben met name de functie om het verkeer naar buiten af te voeren. In de historische binnenstad is ruimte gemaakt voor de auto in de vorm van parkeerplekken. Dit is met name het geval in de straten waar de voormalige gracht is gedempt of die in een latere periode zijn aangelegd.

In de binnestad zijn een aantal straten als autoluw benoemd. Dit zijn de grote kerkstraat, de monnikenmuurstraat, de wortelhaven en de Grote Hoogstraat. Dit betekent dat er niet zomaar motorvoertuigen meer mogen komen. Buiten de venstertijden voor laden en lossen (maandag tot en met zaterdag van 07.30 tot 12.00 uur) mag dat alleen nog maar met een ontheffing op kenteken. Autoluw beperkt toegang maar niet ontoegankelijk; bevooraarding etc mag.

DRUKTEKAART AUTO

AUTOLUWE STRATEN

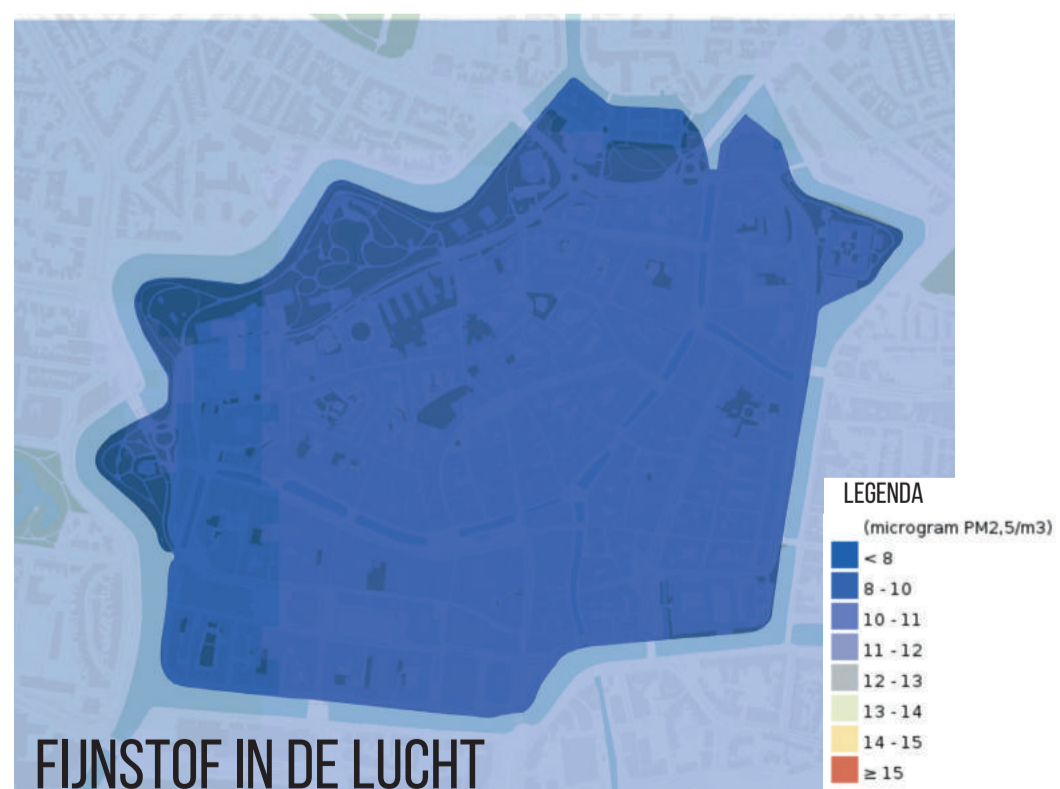
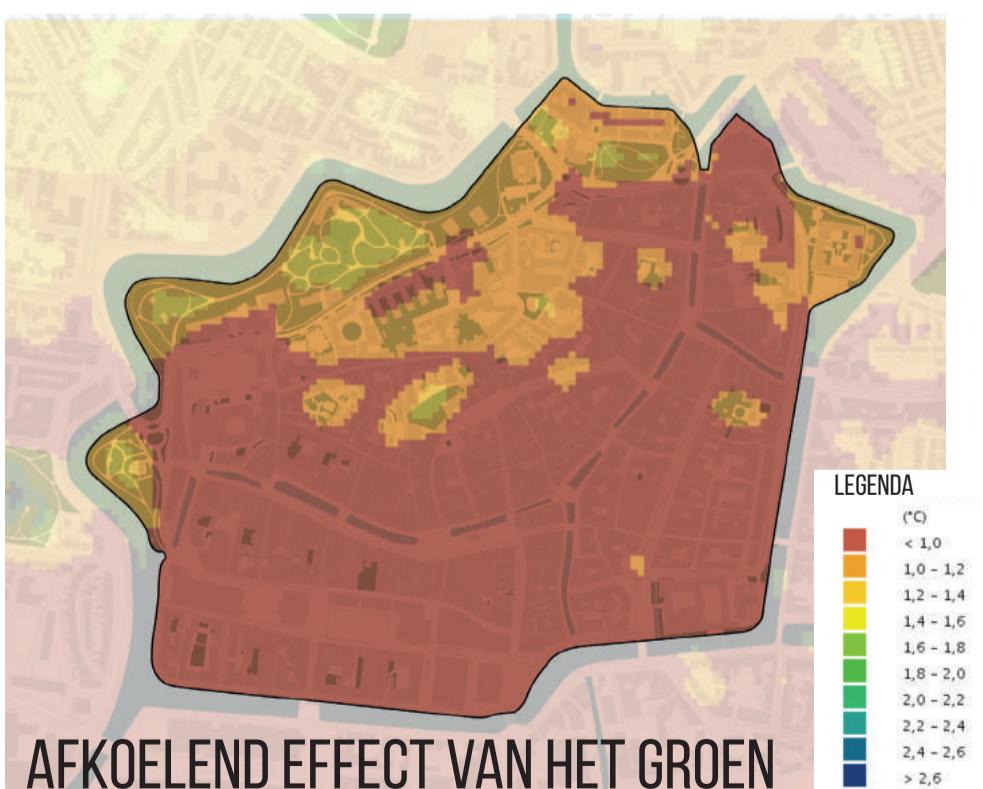
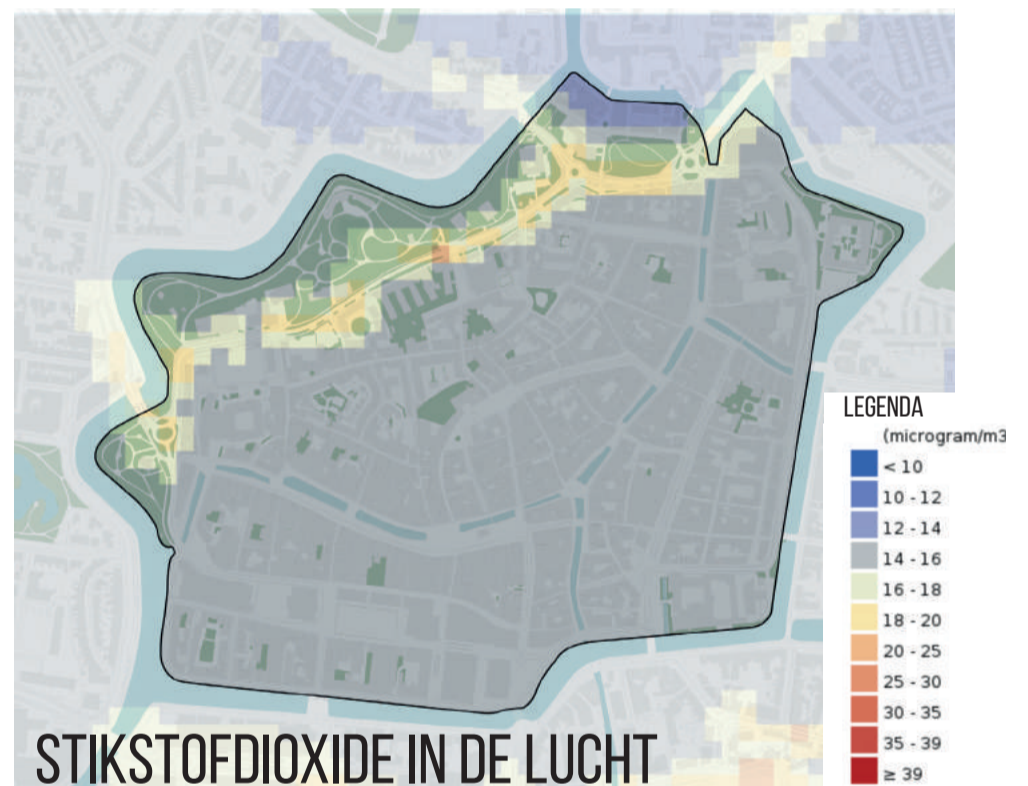
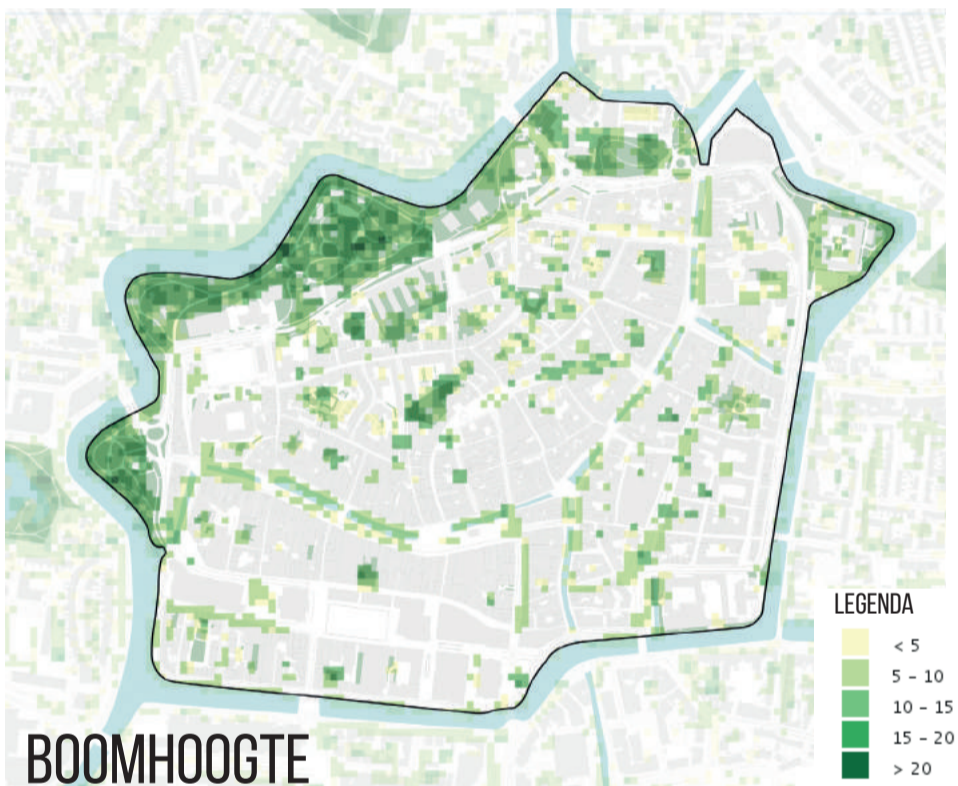
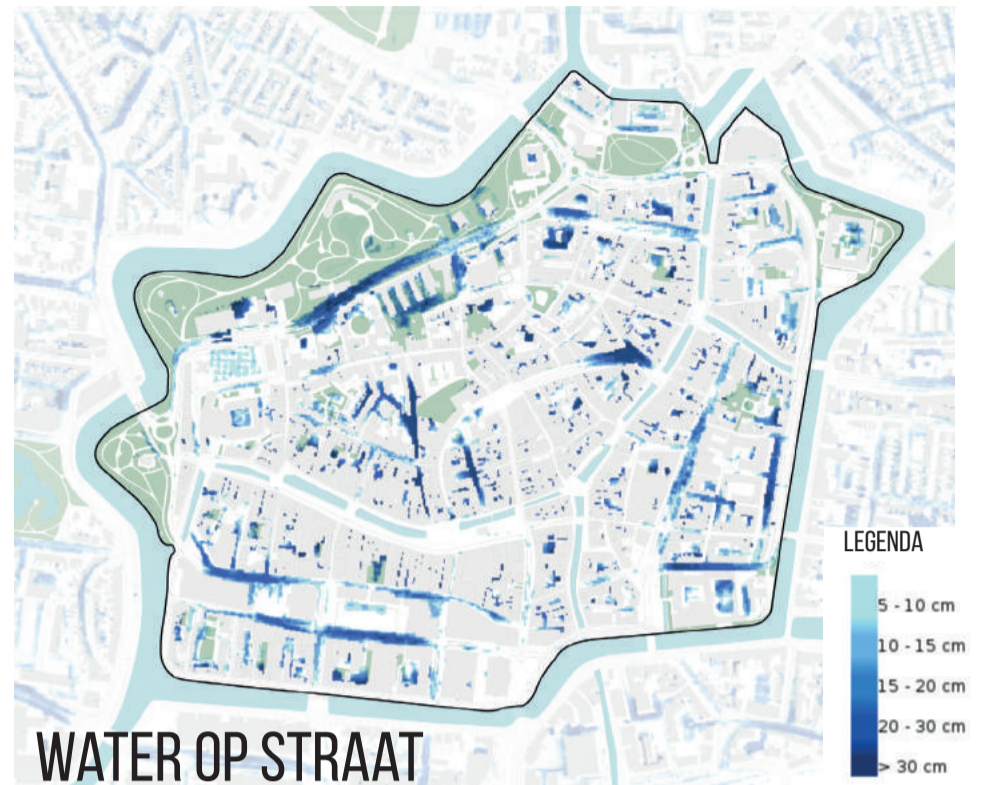
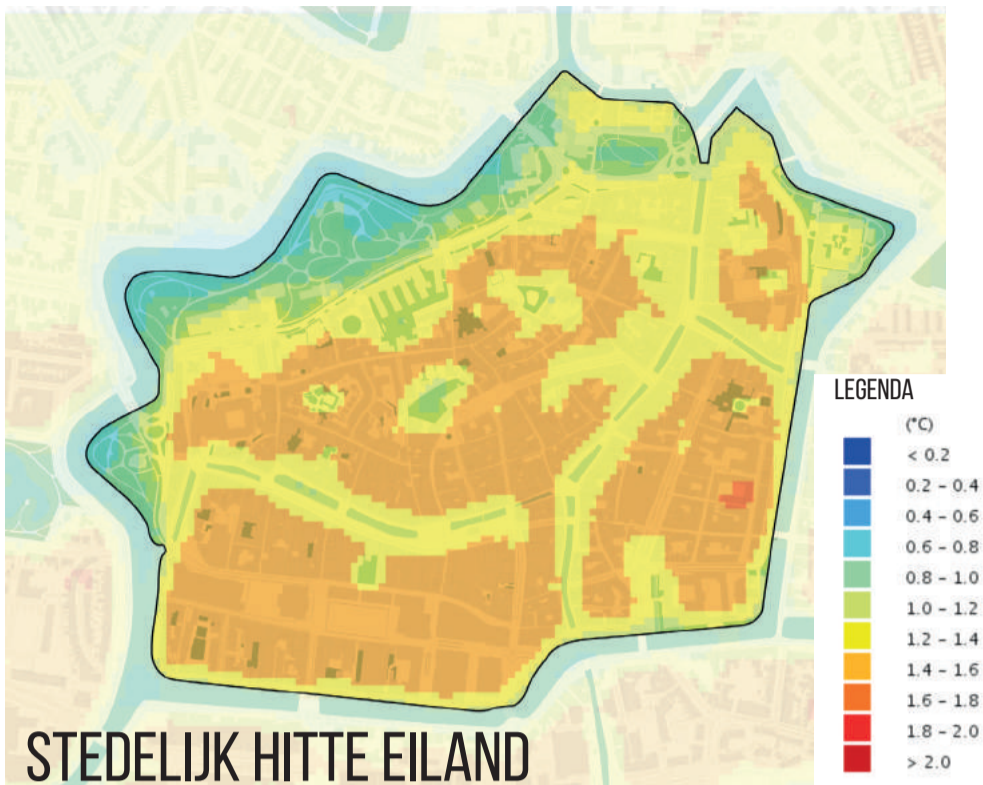

LEGENDA

- Prive Parkeren
- Parkeren op straat
- Parkeergarage/ veld
- P-ring

PARKEREN

KLIMAAT

HET KLIMAAT VAN DE BINNENSTAD

De binnensteden van de Nederlandste steden kennen een relatief hoge dichtheid en veel verharding. De meeste groenstructuren zijn te vinden in de binnenplaatsen van de bouwblokken. Dit type groen staat echter al jaren onder druk doordat de auto om steeds meer ruimte is gaan vragen. Daardoor zijn in de loop der jaren veel binnenplaatsen versteend tot parkeerterrein. De combinatie van veel verharding en relatief weinig groenstructuren vormt het klimaat van de binnenstad.

HITTE

Door de grote hoeveelheid verharding in combinatie met de kleine hoeveelheid groen maakt de binnenstad van Leeuwarden warmer dan het buitengebied, een verschil tussen 1 en 2 graden celsius. De prinsentuin aan de noordelijk rand van de binnenstad zorgt voor afkoeling. Ook valt op dat er verschillende 'koele eilanden' te vinden zijn in de binnenstad. Hoge bomen zijn een van de beste middelen tegen hittestress. Het is dus belangrijk dat bomen de ruimte hebben, bovengronds en ondergronds.

WATER

Historische binnensteden zijn gevoelig voor wateroverlast. Door klimaatverandering komen er steeds vaker heftige buien voor. In dit soort gevallen, wat dus steeds vaker voorkomt, staan er een aantal straten onder water in de binnenstad. Het is belangrijk om juist op dit soort plekken maatregelen toe te passen in de openbare ruimte.

LUCHTKWALITEIT

Een grote boosdoener voor de luchtkwaliteit van de stad zijn voertuigen die rijden op fossiele brandstoffen. Met name op de kaart van de dichtheid stikstofdioxide in de lucht is dit goed te zien; de plek waar een hogere dichtheid is van stikstofdioxide is een drukke autoweg gelegen. Om de luchtkwaliteit te verbeteren met bomen, een vrij simpele ingreep, geldt dat loofbomen meer stikstof opnemen en naaldbomen meer fijnstof.

BODEM

De bovenste laag van bodem bestaat voornamelijk uit klei. Onder deze kleilaag zijn verschillende grondsoorten teruggevonden waaronder veen, leem en zand.

DE VERSCHILLENDE TYPEN GROEN

In de stad zijn er verschillende groenstructuren van elkaar te onderscheiden. Van oorsprong lagen de groenstructuren van de stad direct buiten de bebouwing van de binnenstad. De groenstructuren buiten de grachten hadden een agrarische functie. De stad kent vele verschillende typen groen. Elk type groen kent zijn eigen karakter en waarde. Voor de binnenstad van Leeuwarden zijn de volgende typen groen te onderscheiden:

- parken en plantsoenen;
- grachten;
- wegbermen
- verticaal groen;
- (gezamenlijke) binnentuinen;
- geveltuinen;
- groene daken.

Naast deze typen groen valt een ander type te onderscheiden die in de binnenstad onbewust veel voorkomt. Dit zijn met name plantsoorten die groeien in de kieren en naden van de (oude) gevels van de binnenstad. Met name de wanden van de grachten zijn erg geschikt om muurvarens in de kieren te laten groeien door het natte karakter.

BINNENTERREIN BAGIJNASTRAAT 15

VOORSTREEK

Parken en Plantsoenen

Ten noorden van de historische binnenstad van Leeuwarden ligt de prinsentuin. Dit is het meest bezochte park in Leeuwarden. Het park is in de 19e eeuw aangelegd en ontworpen door de heer Roodbaard.

Wegbermen

Over het algemeen zijn er niet veel wegbermen aanwezig in de binnenstad. Een plek waar je deze vorm terug vindt is langs de groeneweg.

Grachten

Van oorsprong vormde water het belangrijkste vervoersmiddel. In de steden werden veel grachten aangelegd voor het vervoer (handel) maar ook als (open) riool. Vooral de laatste functie zorgde voor veel problemen in de stad. Toen de riolen ondergronds werden aangelegd werden veel grachten gedempt omdat dit grote ziekteverwekkers waren. In Leeuwarden zijn er nog een aantal grachten over. Over het algemeen geldt dat de grachten beschikken over een harde kade (steen). Door een aantal stenen te vervangen voor een speciaal type steen waarin groen de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen kunnen grachten vergroenen op een stedelijke wijze.

Binnentuinen

In de binnenstad van Leeuwarden zijn meerdere binnentuinen. Binnentuinen kunnen verschillen van karakter. Ze kunnen bijvoorbeeld openbaar toegankelijk zijn, semi-openbaar of alleen toegankelijk voor de buurtbewoners. Binnentuinen met een sterk groen karakter vormen afkoelende eilanden in de binnenstad die de biodiversiteit tegelijkertijd versterken. In Leeuwarden zijn er veel binnentuinen die gebruikt worden als parkeerterrein. Door deze te vergroenen kan een netwerk van groene eilanden ontstaan die de stad afkoelen, wateroverlast beperken en de biodiversiteit versterken.

Verticaal groen

Wanneer er in de breedte geen ruimte is voor vergroenen moet er in de hoogte gedacht worden. Door de gevels te voorzien van verticaal groen warmen deze minder snel op door de zon waardoor hittestress beperkt worden. Daarnaast verdampt dit groen water wat een afkoelend effect heeft.

Geveltuinen

In smalle straten waar bewoners een delftse stoep of geen voortuin hebben kunnen bewoners een geveltuin aanleggen. Dit houdt in dat er een kleine strook langs de gevel wordt beplant.

In de gemeente Leeuwarden zijn er een aantal spelregels voor het aanleggen van een geveltuin:

- De breedte mag maximaal 30 tot 45 centimeter bedragen
- Er moet 1,20 meter loopruimte overblijven op de stoep of weg.
- Goten en ontluchtingroosters moeten vrij blijven, en
- De grond blijft in eigendom van de gemeente. De gemeente en nutsbedrijven hebben altijd vrije toegang tot de grond waarin de geveltuin bevindt.

Geveltuinen kunnen verschillen van karakter. Door strakke richtlijnen te geven aan geveltuinen kunnen deze een eenheid vormen in de straat (formeel). Wanneer dit niet gebeurt kunnen zelf bepalen hoe dit aanpakken waardoor het 'rommeliger' lijkt (informeel).

PROGRAMMA

PROGRAMMA

De bebouwing van de binnenstad is van ongekende waarde. De waarde kent in dit onderdeel meerdere aspecten, waaronder de functies en het bouwjaar. Niet alleen is de bebouwing van de binnenstad over het algemeen het oudst, ook de functiemenging binnen de bouwblokken is van grote waarde. Dit maakt de beleving van de binnenstad.

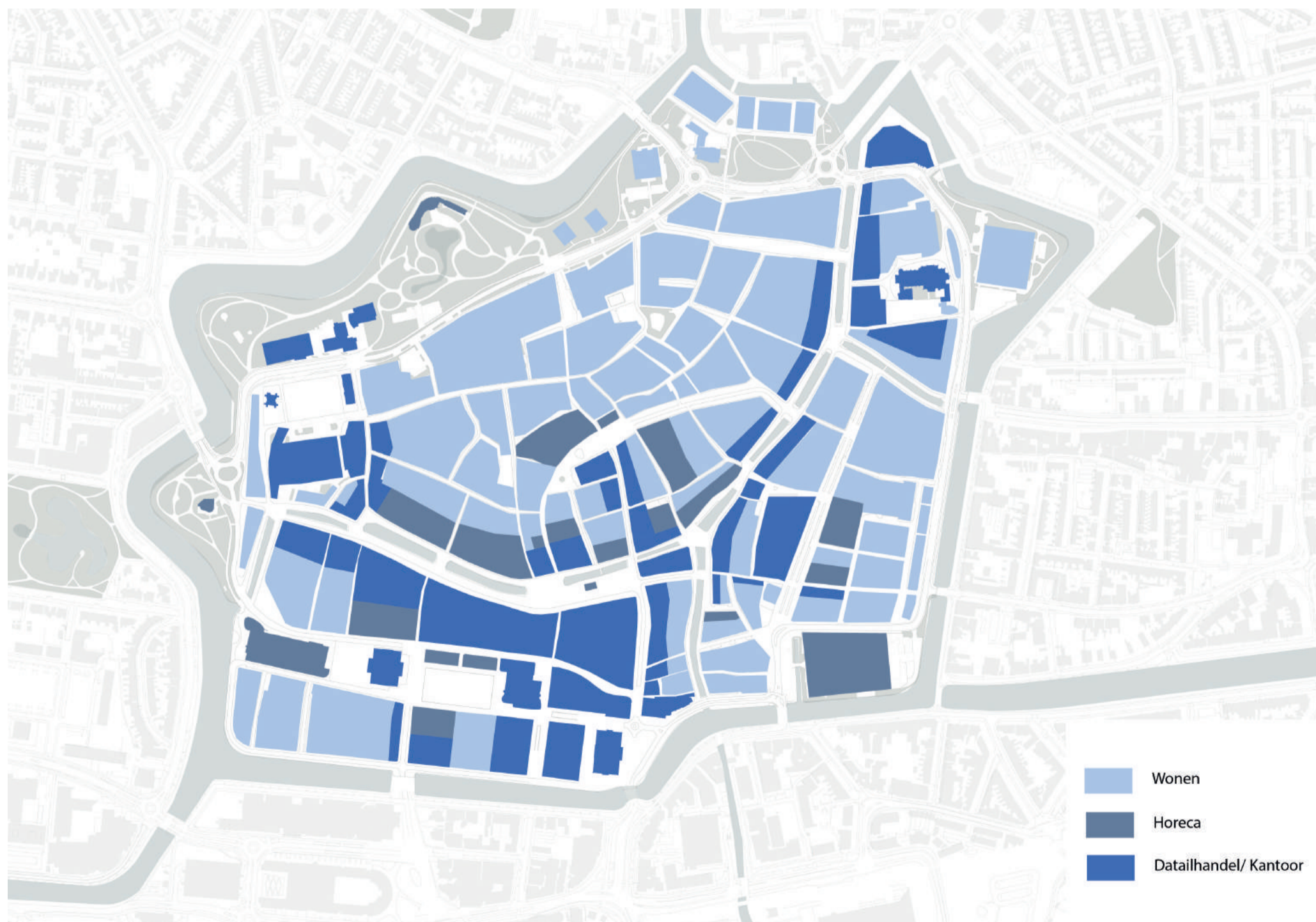
De binnenstad heeft een publiek karakter en is de plek voor diverse vormen van interactie en (maatschappelijke) activiteiten door de hoge concentratie aan verschillende functies.

De binnenstad van Leeuwarden heeft een grote economische en maatschappelijke betekenis. Het is een grote werklocatie van de stad; bijna 20% van de banen in Leeuwarden is gevestigd in de binnenstad. De detailhandelsector is met name een belangrijke werkgever. Naast de detailhandel zijn er meerdere

functies aanwezig zoals wonen, uitgaan, zorg en maatschappelijke functies zoals de gemeente en de provincie. Er is een sterke wisselwerking aanwezig tussen de verschillende functies.

Over het algemeen kent de binnenstad een grote functiemenging binnen de bouwblokken. Wanneer de functieverdeling geschematiseerd wordt is het op de kaart hieronder af te lezen dat veel functies zich concentreren rond de grachten. Met name is de Nieuwestad een straat waar veel detailhandel en horeca zich concentreert.

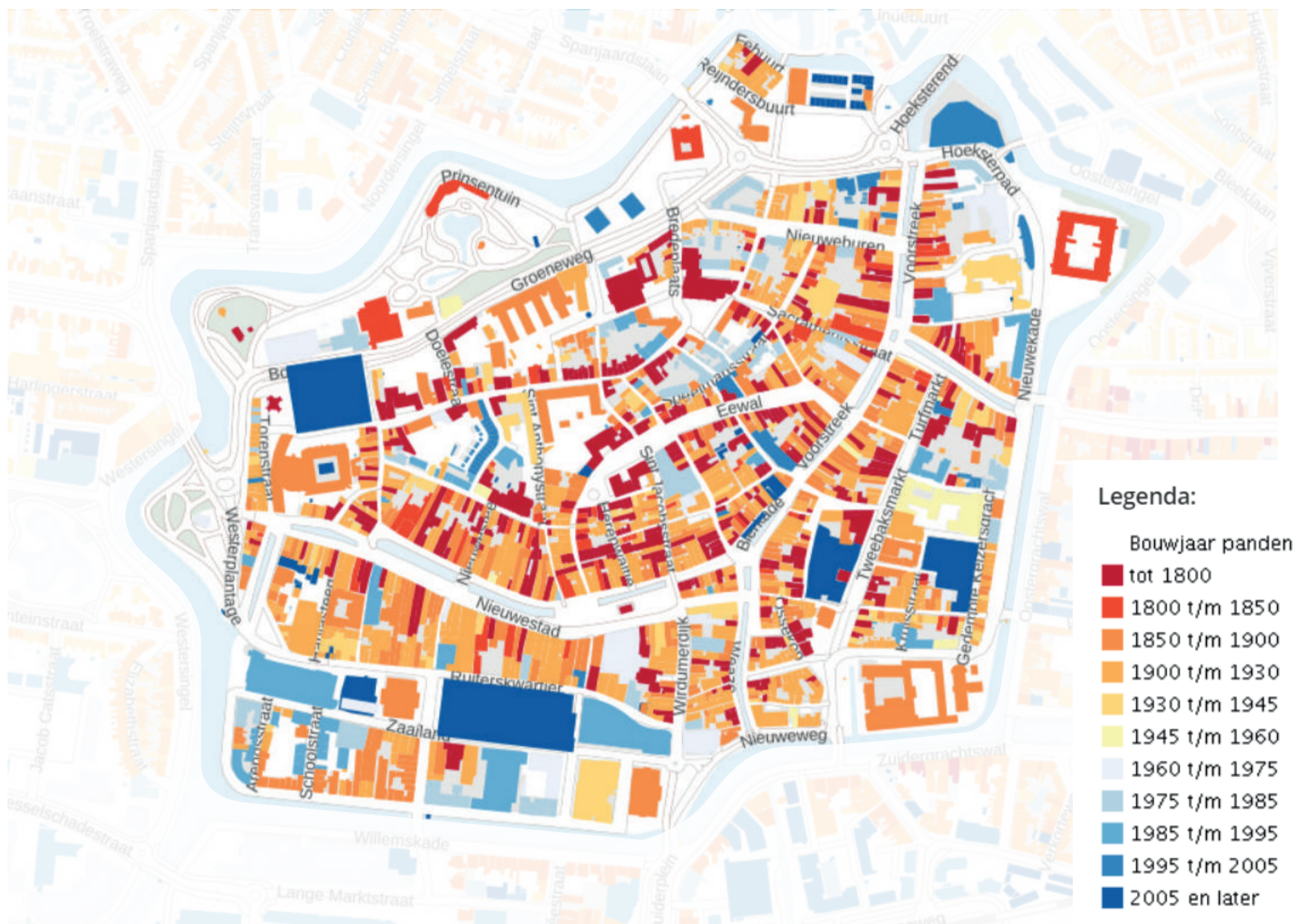
Niet alleen de functies concentreren zich rondom de grachten maar ook de monumenten in de binnenstad zijn met name rondom de grachten, of gedempte grachten, te vinden. De gehele binnenstad is een beschermd stadsgezicht. Daarnaast vormen de stadswallen een rijksmonument.

FUNCTIES SCHEMATISCH

MONUMENTENKAART

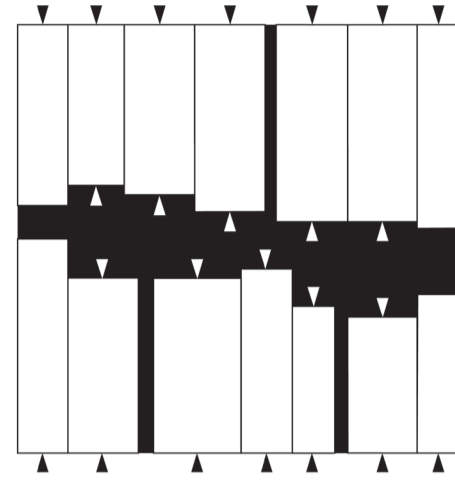
BOUWJAAR PANDEN

BINNENTUINEN

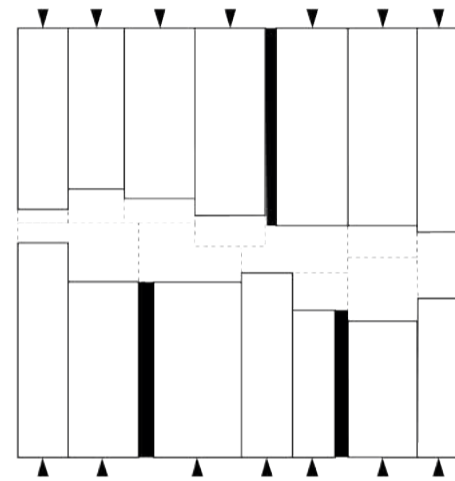
Historie

Op de kadastrakaart uit 1749 is duidelijk zichtbaar dat in ieder bouwblok meerdere binnentuinen aanwezig waren. Deze binnentuinen verschilden van functie. De meeste binnentuinen functioneerden als moestuinen voor de omgelliggende bewoners of voor de kerk. Daarnaast waren er een aantal binnentuinen die in private eigendom waren. Dit geldt met name voor de grotere (grachten)panden in de binnenstad.

Deze binnentuinen waren ontsloten via meerdere stegen, straatjes en/of grachten. Samen vormden al deze sluiproutes een fijnmazig netwerk door de binnenstad. In de loop der tijd breidde veel gebouwen zich uit in de binnentuinen. Veel van de historische binnentuinen zijn hierdoor verdwenen.

HISTORISCH BOUWBLOK MET BINNENTERREIN

DICHTGEBOUWDE BOUWBLOKKEN

KADASTERKAART 1749

Heden

Dat de hoeveelheid binnentuinen in de afgelopen decennia enorm gedaald is wordt duidelijk wanneer de historische binnentuinen op de huidige situatie worden afgebeeld. Met name in de zone van het winkelgebied zijn de binnentuin verdwenen. Het voormalig fijnmazige netwerk is met name hier ten koste gegaan voor de uitbreiding van de winkelpanden.

De binnentuinen die tot op heden bewaard zijn gebleven worden tegenwoordig vaak ingezet als parkeerterrein of opslag voor de omliggende bewoners. In bijna alle gevallen zijn de binnentuinen door de jaren heen versteend.

HISTORISCHE BINNENTUINEN

HUIDIGE BINNENTUINEN

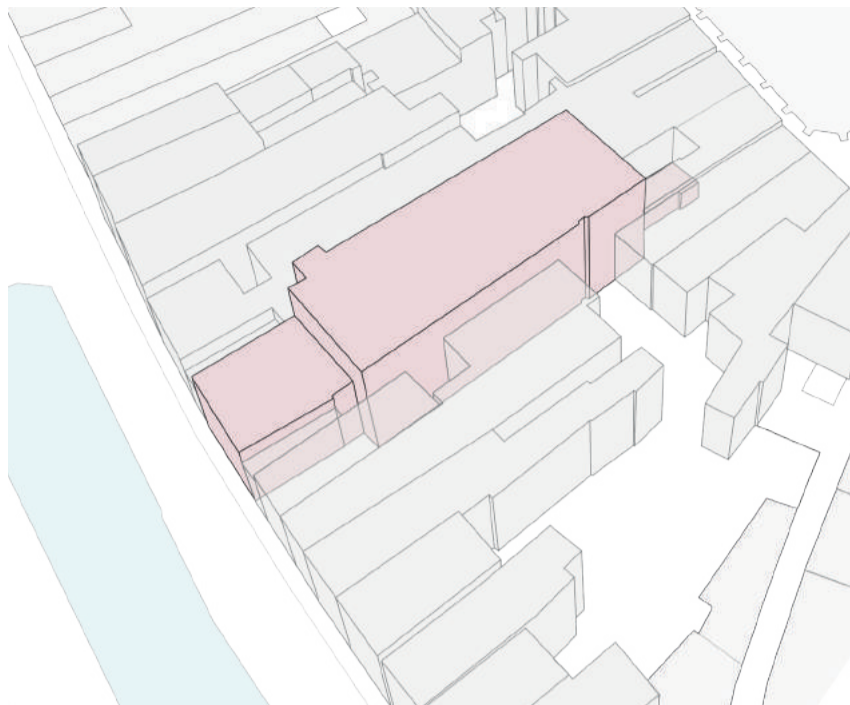

LEGENDA

- Plein
- Groen
- Parkeren
- Opslag

HUIDIG GEBRUIK BINNENTUIN

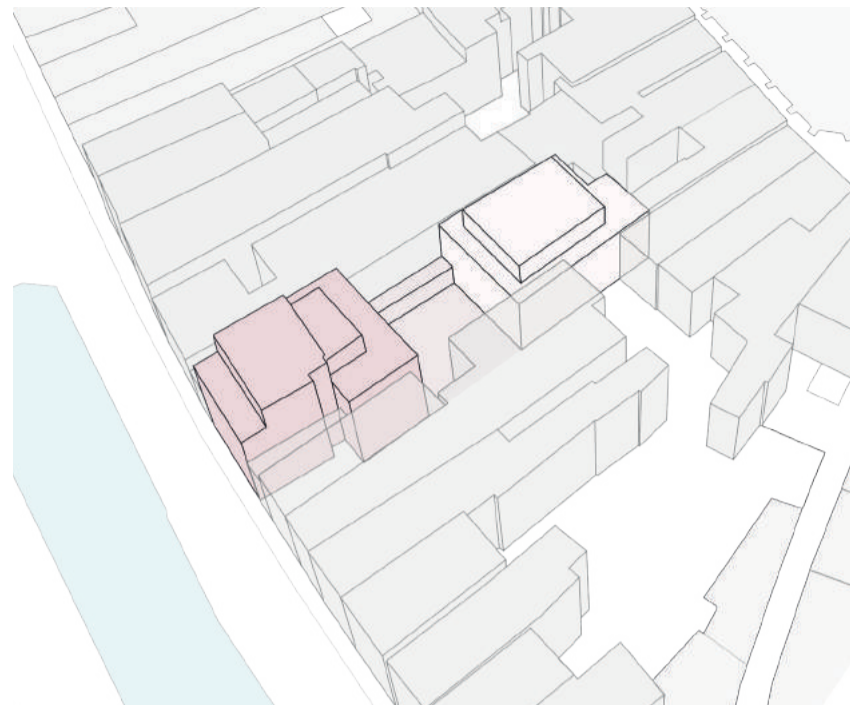
VAN BIOSCOOP NAAR WINKEL EN WONEN

TIVOLI

Status: Studie

Kwaliteiten: Groen binnenterrein op de eerste verdieping.

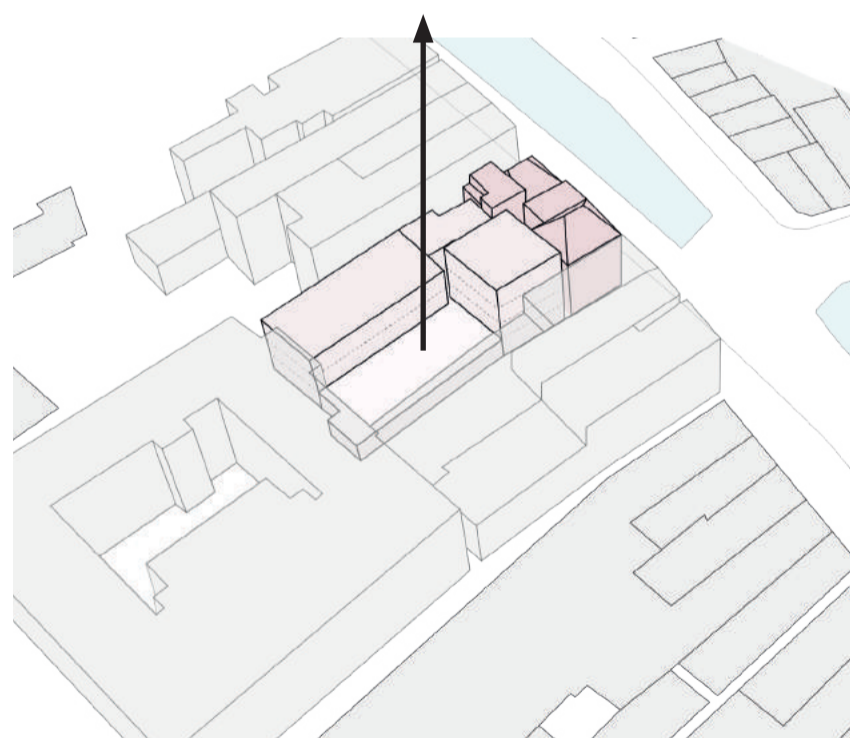

CINEMA

Status: Akkoord

Kwaliteiten: Groen binnenterrein op de eerste verdieping. Straatwand (Nieuwestad) wordt behouden en tussenlid wordt hersteld. Zijde

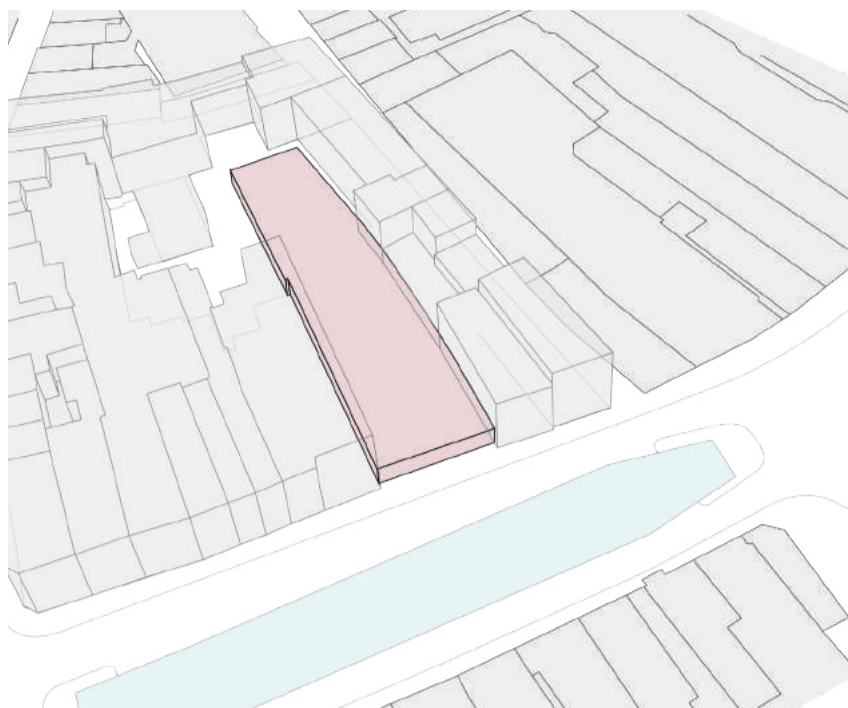
dak als binnentuin

aan de Haniasteeg krijgt voorkanten waardoor de steeg leefbaarder wordt.

Gemiste kansen: Binnenterrein niet onderdeel van fijnmazigheidsnetwerk van de binnenstad.

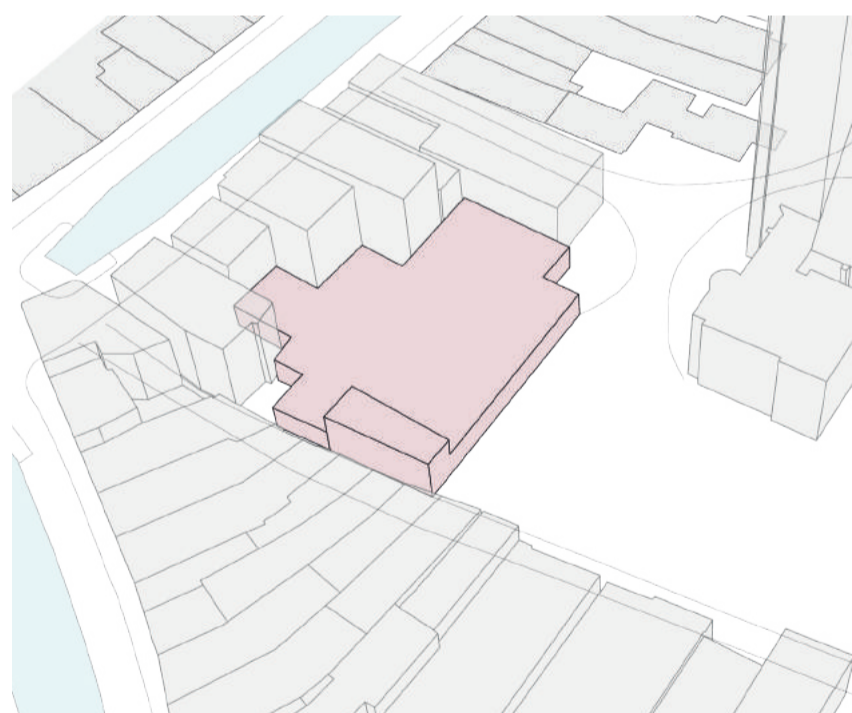
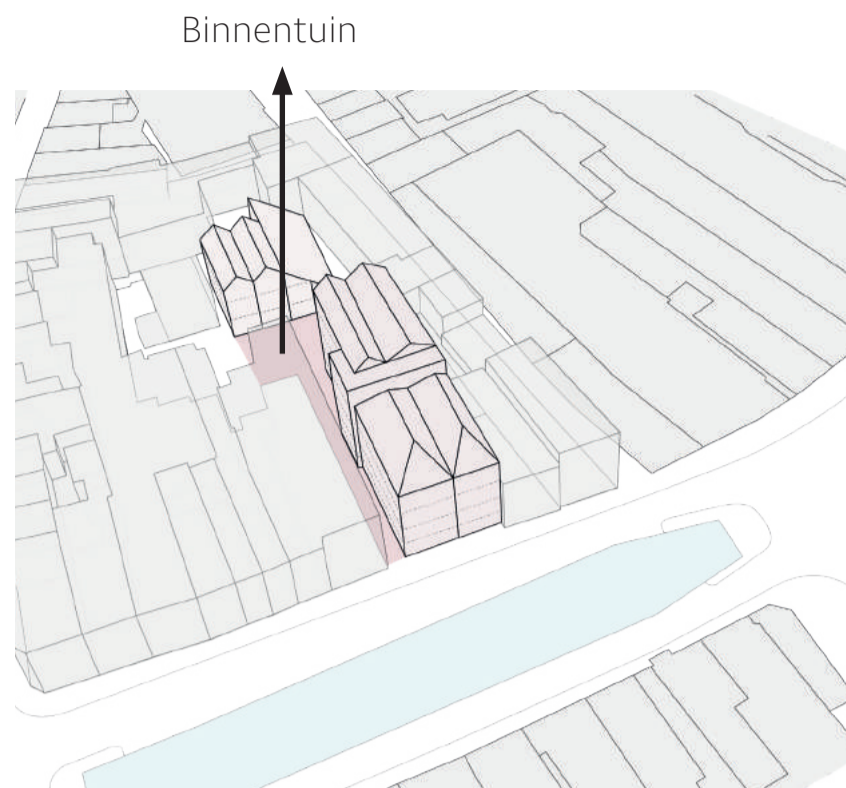
VAN WINKEL NAAR WONEN

BEVER SPORT

Status: Voorlopig ontwerp

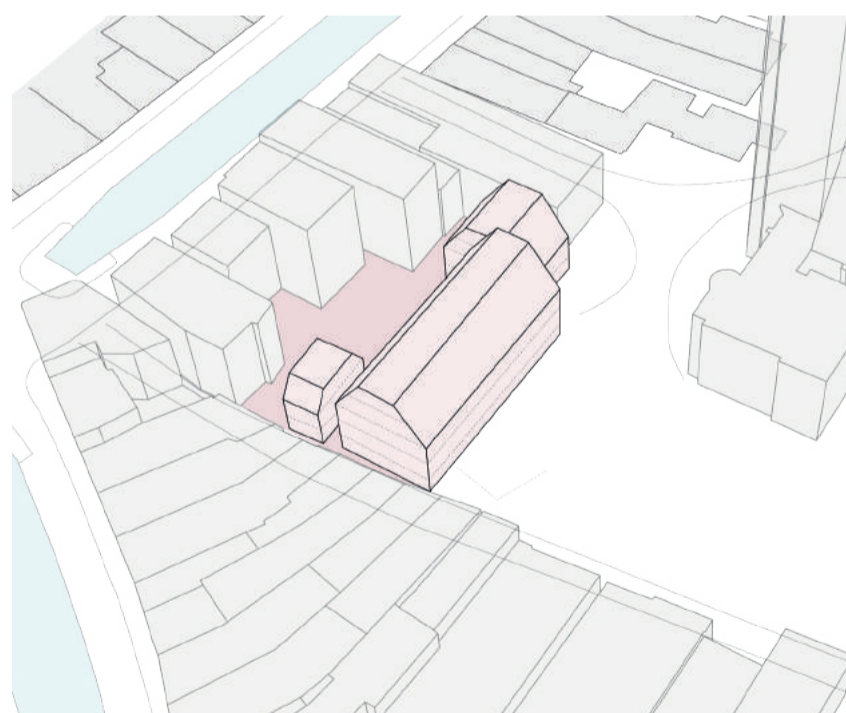
Kwaliteiten: Herstellen historische grachtenpandenstructuur, terugbrengen van een groen binnenterrein

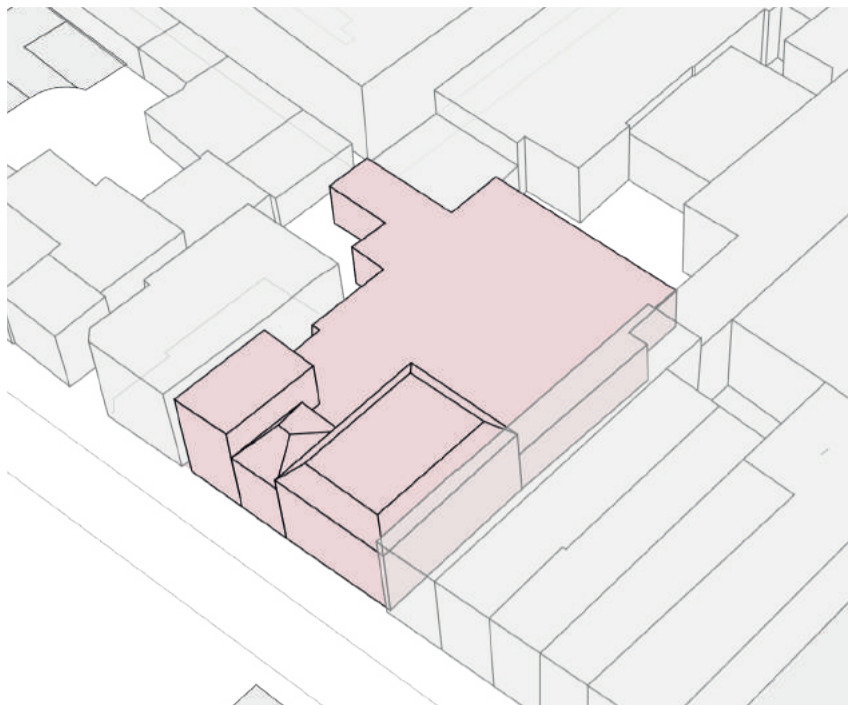
AMELAND KWARTIER

Status: Studie/ Voorlopig ontwerp

Kwaliteiten: Verdichting en vergroening. Creëren van een nieuwe binnentuin

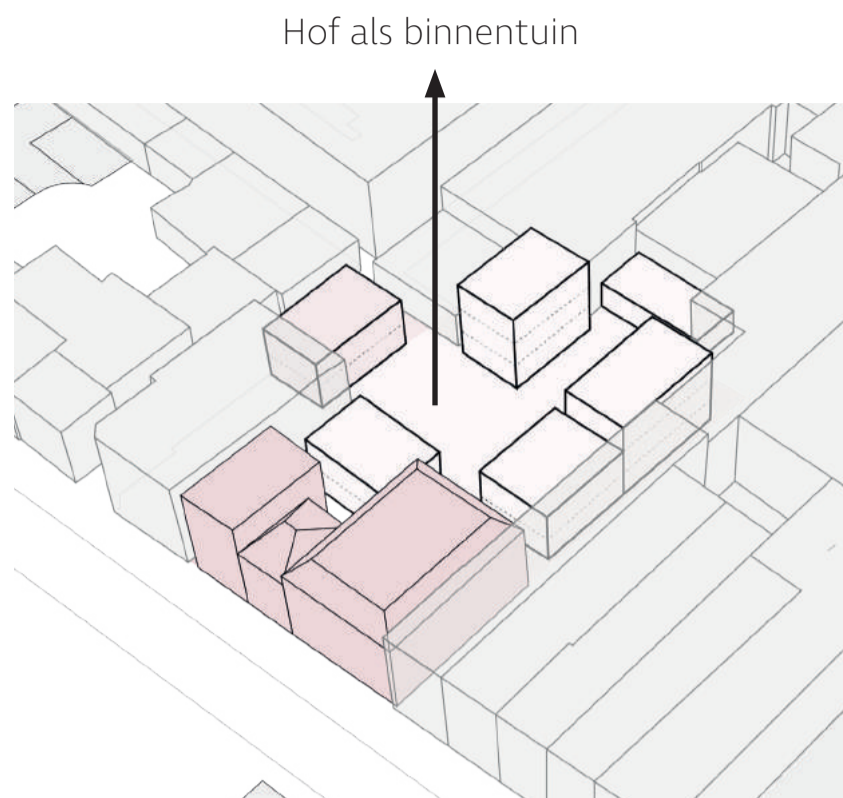
VAN HORECA NAAR WONEN EN HORECA

CLUB RED

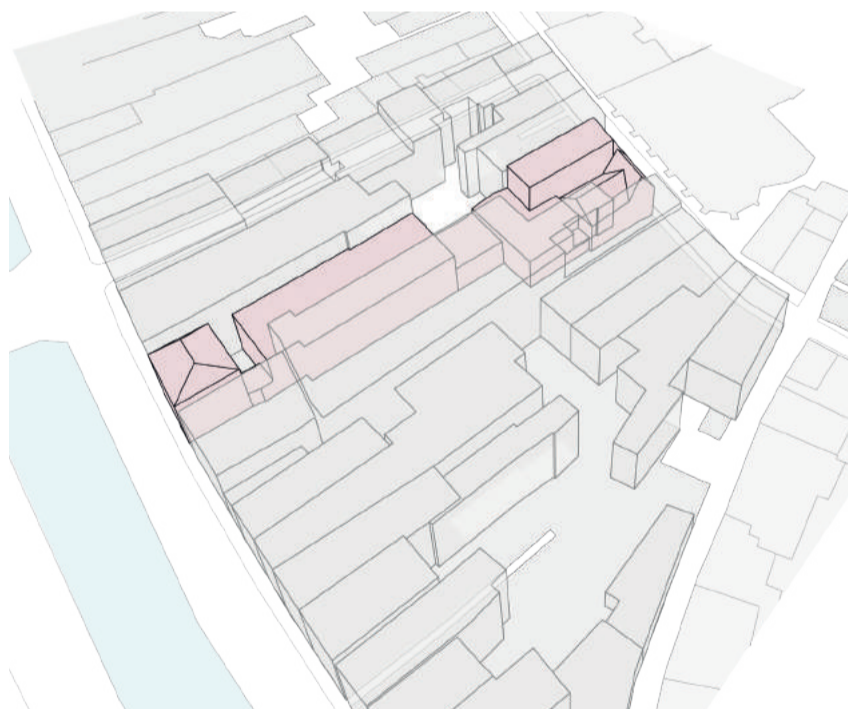
Status: Studie

Kwaliteiten: Het herstellen van de steegstructuur, behouden van straatwand en terugbrengen van een binnentuin

Hof als binnentuin

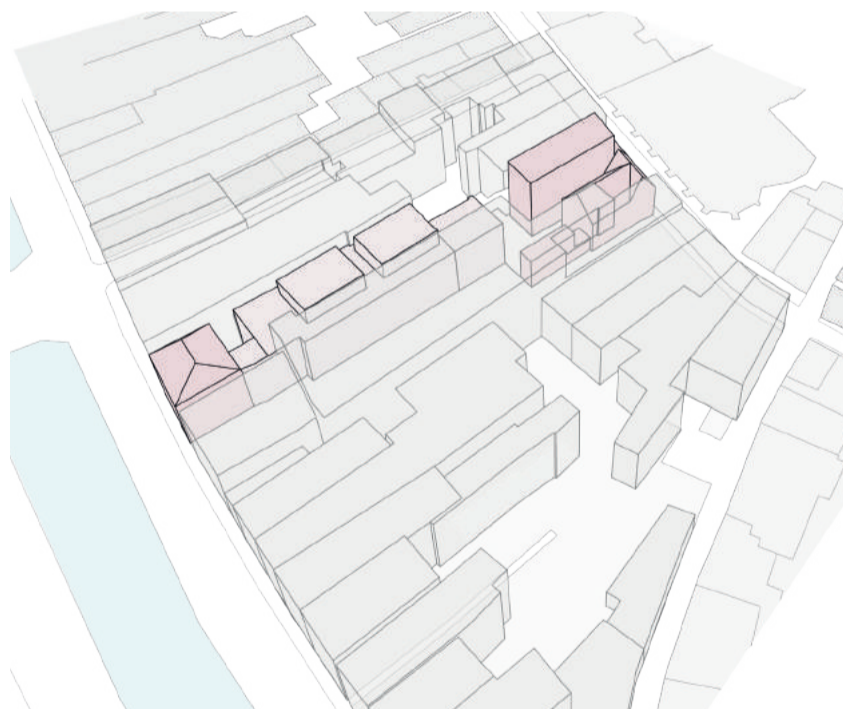
OPTOPPEN

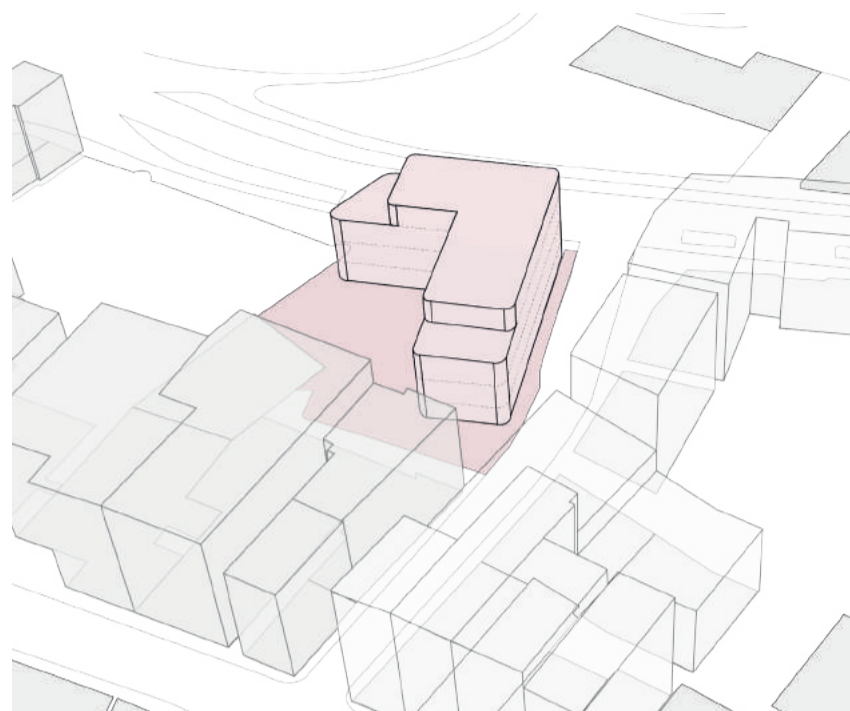
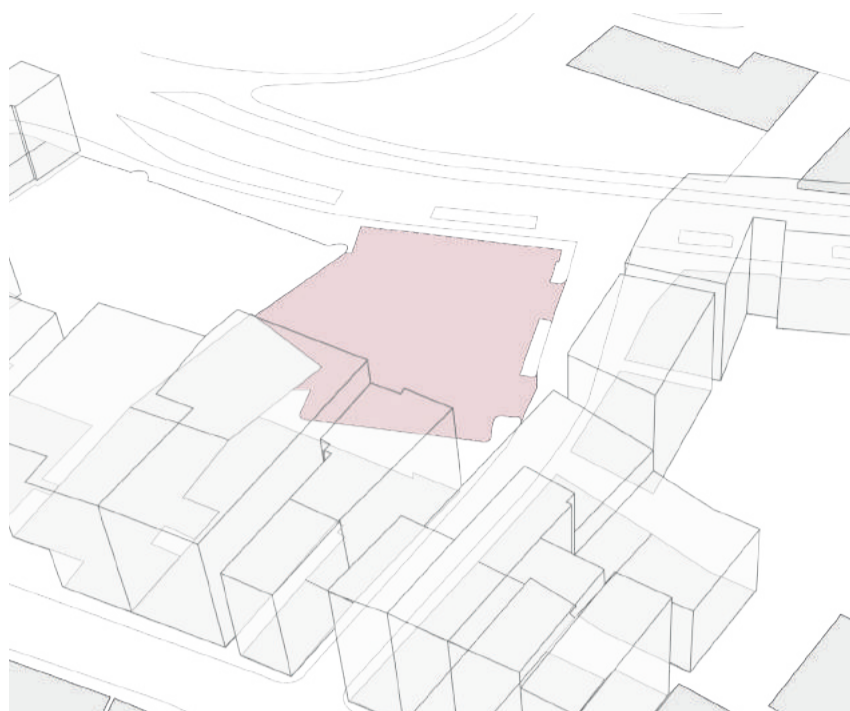
JAN SIKKENS

Status: Voorlopig ontwerp

Kwaliteiten: Optoppen in de tweede lijn (slim verdichten).

VAN OPENBARE RUIMTE NAAR PRIVAAT

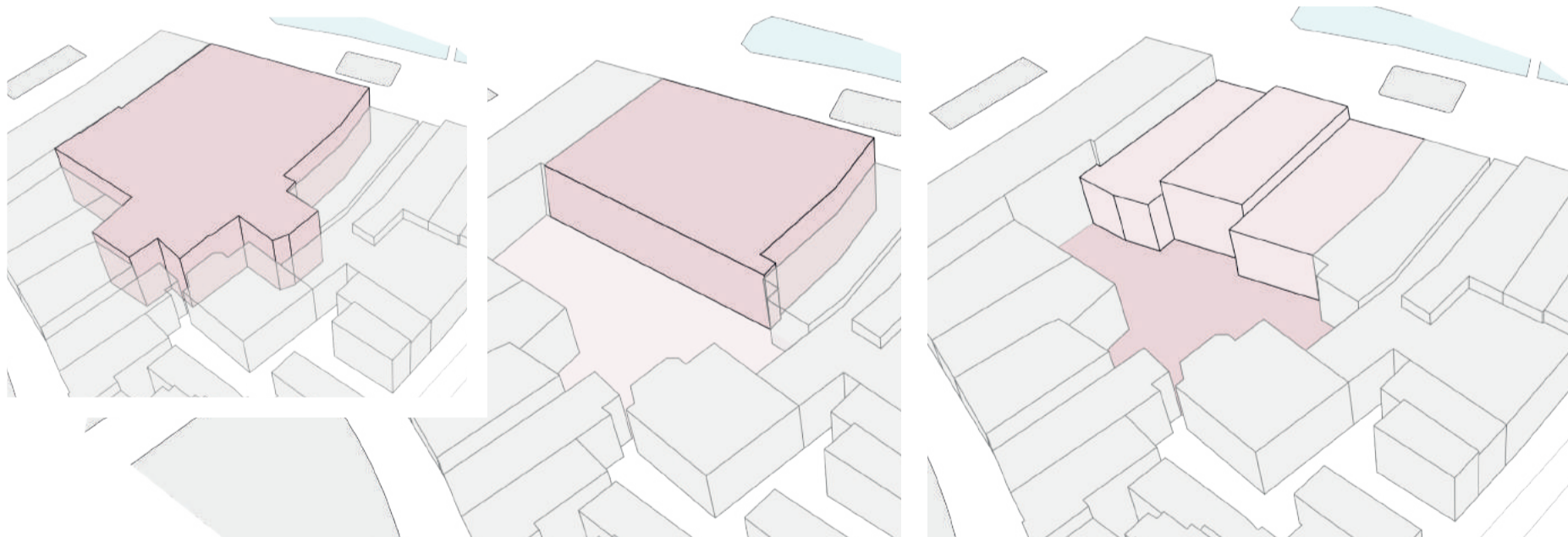
DOELEPLEIN

Status: Studie

Kwaliteiten: Binnenterrein teruggebracht.

Gemiste kansen: vergroening

DUURZAAM HERSTRUCTUREN

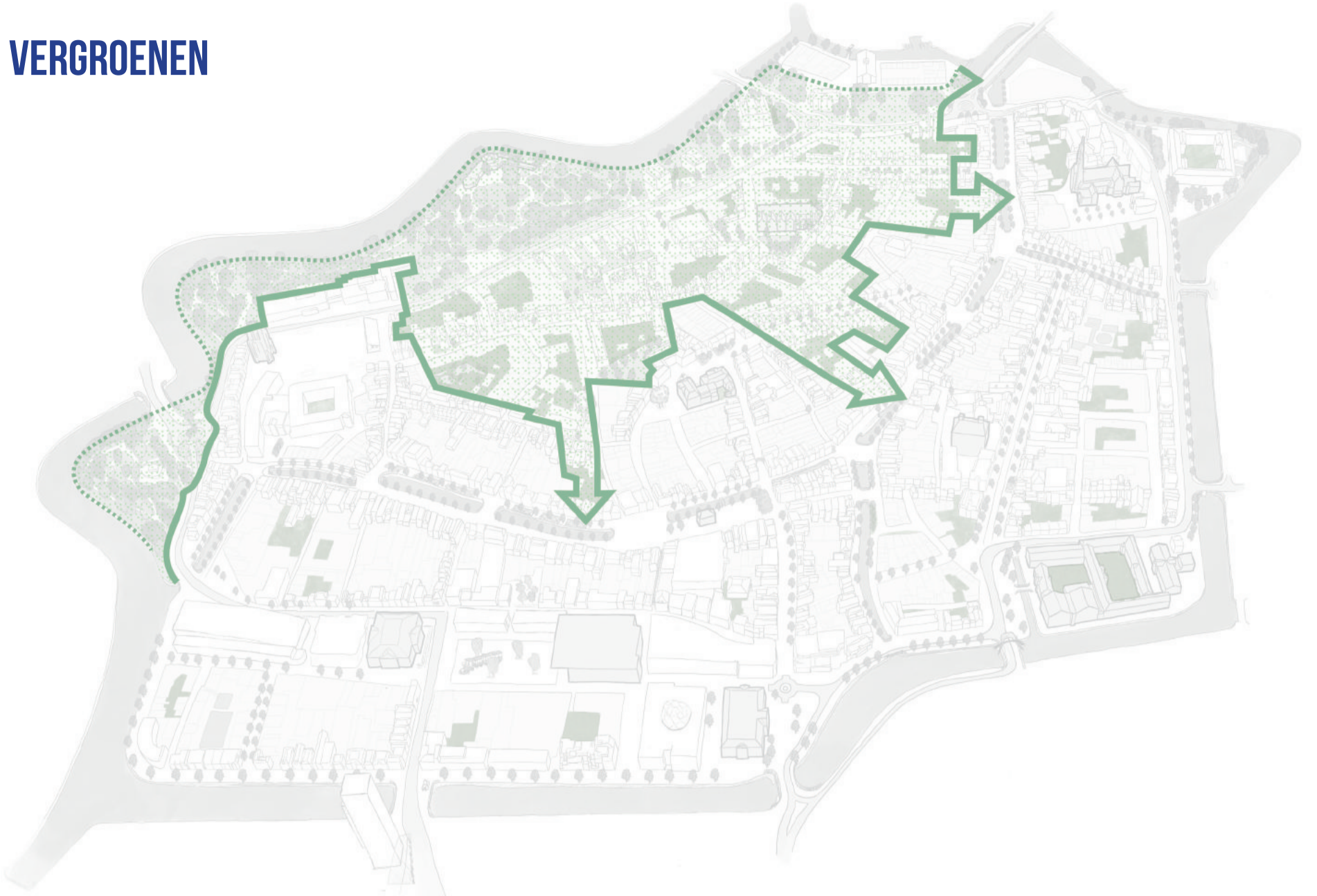
VOORMALIG V&D

Status: Eigen studie

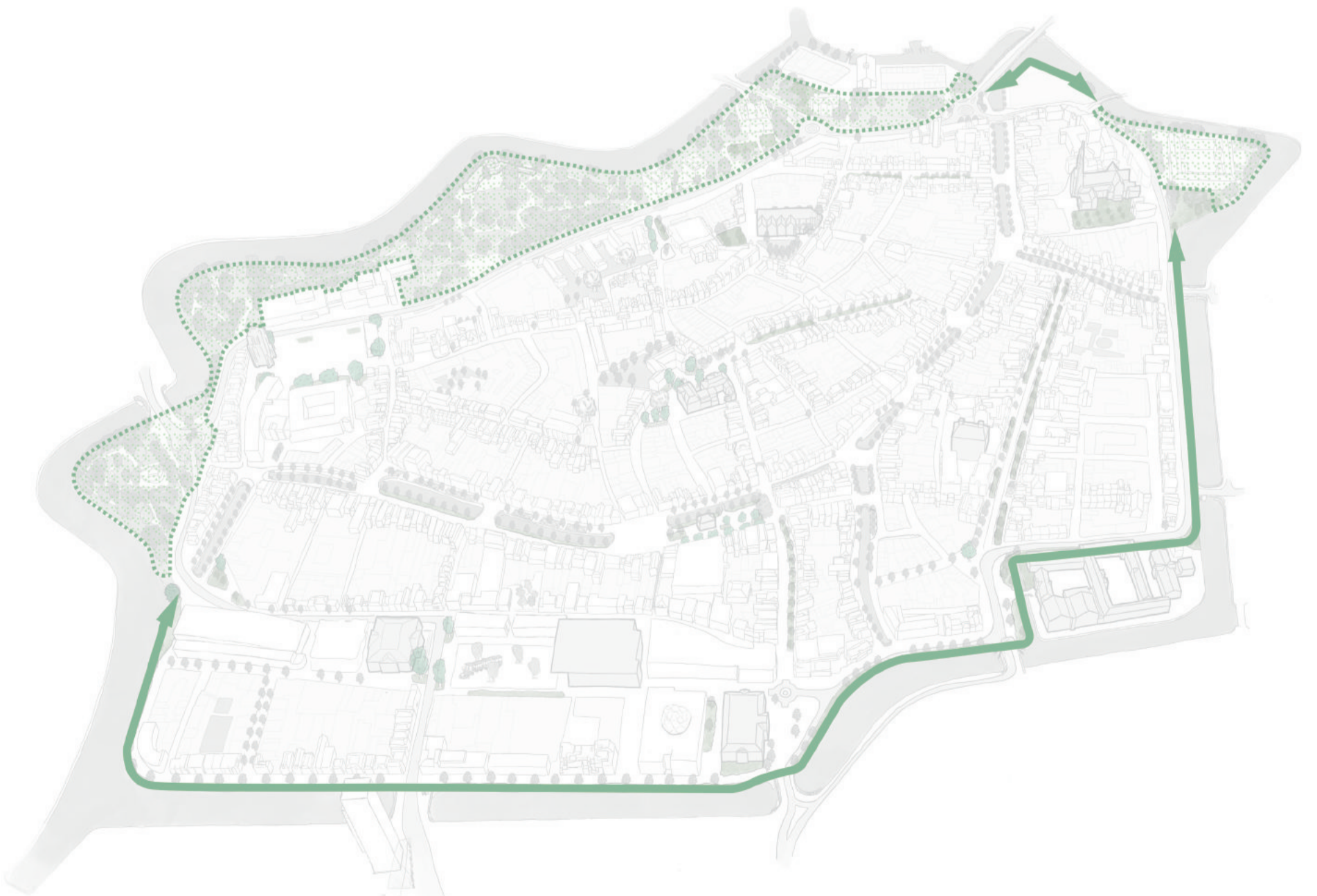
Kansen: In de herstructurering van het voormalige V&D pand zouden verschillende principes gehanteerd moeten worden. Van oorsprong stonden op deze locatie grachten-

panden met aan de achterzijde een tuin. Door het blok open te breken ontstaat er ruimte om een binnentuin terug te brengen in het bouw-

VERGROENEN

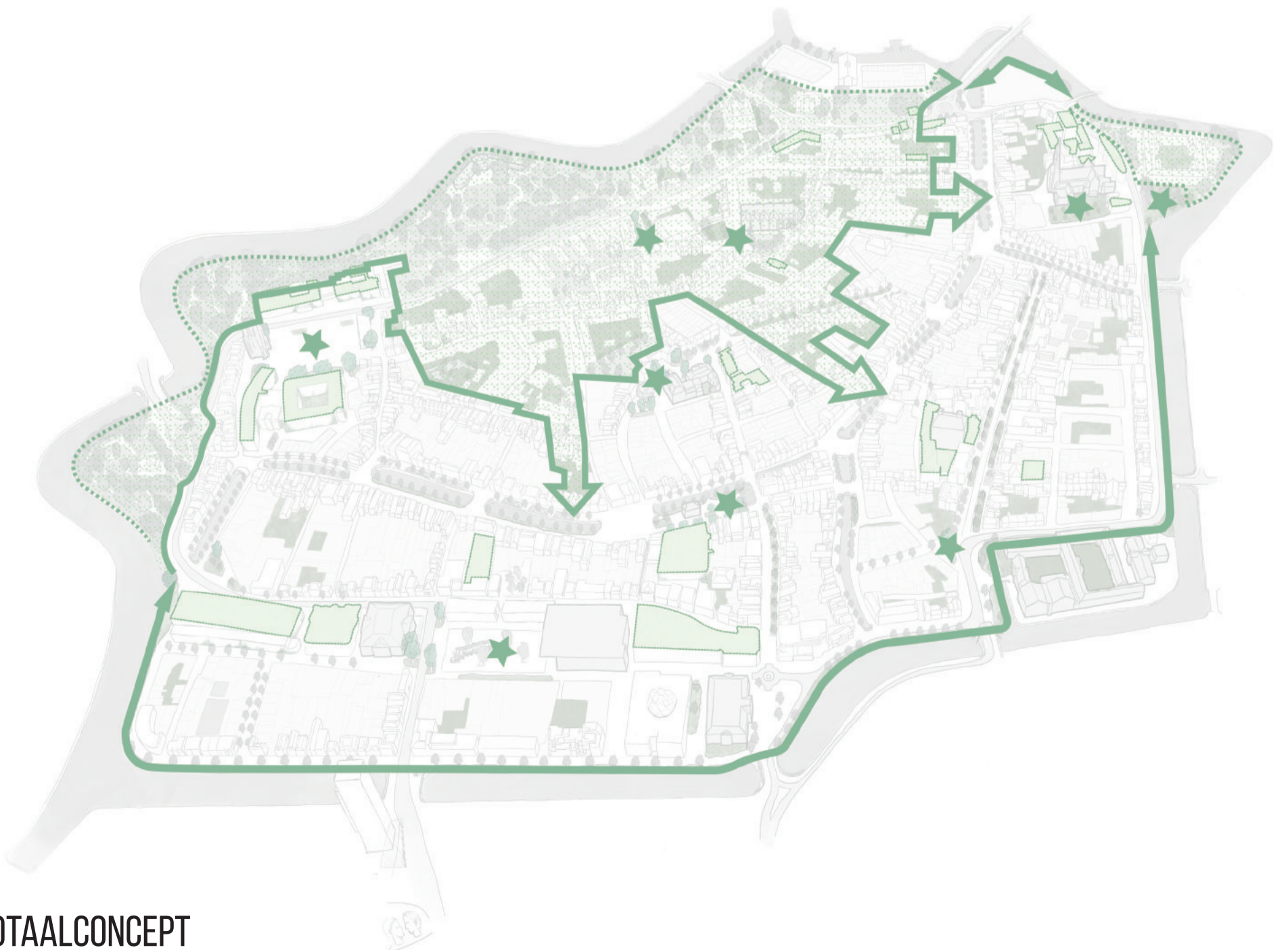
VERGROENEN VAN BINNENTERREINEN WAARDOOR DE KRACHT VAN DE PRINSENTUIN UITBREID

VERGROENEN VAN DE PROFIELEN, GROENE RING AFMAKEN

GEBOUWEN: GROTE PLATTE DAKEN EN PLEINEN VERGROENEN

TOTAALCONCEPT

